

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА У СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ»

Студентки 2 курсу, 4-м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Листухи
Катерини
Володимирівни

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Белінська
Ганна
Василівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Макогон
Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов
Ігор Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ	6
1.1. Сутність податкової політики у системі макроекономічного регулювання	6
1.2. Зарубіжний досвід формування податкової політики	12
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	20
2.1 Вплив податкового регулювання на рівень економічного розвитку	20
2.2. Аналіз податкових надходжень Державного бюджету	29
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	37
3.1. Взаємозв'язок податкової політики та макроекономічних пропорцій	37
3.2. Пріоритети податкової політики в умовах економічних перетворень	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах трансформаційних перетворень з об'єктивно притаманних державі економічних функцій впливає необхідність державного податкового регулювання ринкової економіки. За допомогою податкових інструментів держава активно впливає на динаміку макроекономічних процесів, соціально-економічний розвиток суспільства. Стан вітчизняної економіки на сьогоднішній день вимагає реалізації ефективної податкової політики держави, постійного планування та контролю за податковими надходженнями до бюджетів України. Зазначене дасть змогу поглибити розуміння сутності податкової політики у системі макроекономічного регулювання.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених з питань формування та реалізації податкової політики можна назвати праці О.Богачової, Дж.Б'юкенена, А.Вагнера, Дж.М.Кейнса, В.Лебедева, І.Озерова, А.Пігу, М.Порша, Д.Рікардо, П.Самуельсона, А.Сміта, М.Сперанського, Дж.Стігліца, В.Танзі, М.Ходоровича.

Питання податкової політики знайшли відображення у наукових працях відомих українських учених-економістів, як: В.Андрущенко, О.Василика, І.Лук'яненко, І.Луніної, Л.Лисяк, І.Лютого, В.Опаріна, А.Соколовської, В.Федосова, І.Чугунова, С.Юрія та інших.

Метою роботи є розкриття та удосконалення процесу формування та реалізації податкової політики.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність податкової політики у системі макроекономічного регулювання;
- узагальнити та систематизувати зарубіжний досвід формування податкової політики;
- розкрити вплив податкового регулювання на рівень економічного розвитку;
- здійснити аналіз податкових надходжень Державного бюджету;

- здійснити взаємозв'язок податкової політики та макроекономічних пропорцій;
- обґрунтувати пріоритети податкової політики в умовах економічних перетворень.

Об'єктом дослідження є податкова політика як інструмент впливу на макроекономічного регулювання.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування та реалізації податкової політики як складової системи макроекономічного регулювання.

Методи дослідження. З метою досягнення поставленої мети в дослідженні використано загальнонаукові і спеціальні методи пізнання явищ і процесів у сфері формування та реалізації податкової політики. Системний та структурний методи використано при розкритті сутності та ролі податкової політики у системі макроекономічного регулювання. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено зарубіжний досвід формування податкової політики. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовано пріоритетні напрями податкової політики в Україні пропозиції щодо напрямів податкової політики України.

Інформаційну базу дослідження становили нормативно-правове забезпечення формування та реалізації податкової політики, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Основні положення та результати випускної кваліфікаційної роботи розкрито у статті за темою «Податкова політика у системі макроекономічного регулювання» та опубліковано у збірнику наукових праць студентів заочної форми навчання Київського національного торговельно-економічний університету.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення дослідження.

У першому розділі досліджено теоретичні засади формування та реалізації податкової політики. Розкрито сутність податкової політики у системі макроекономічного регулювання. Узагальнено та систематизовано зарубіжний досвід формування податкової політики.

У другому розділі розкрито систему оподаткування як складової макроекономічного регулювання. Здійснено вплив податкового регулювання на рівень економічного розвитку; аналіз податкових надходжень Державного бюджету.

У третьому розділі визначено пріоритетні напрями податкової політики в Україні, здійснено взаємозв'язок податкової політики та макроекономічних пропорцій; обґрунтовано пріоритети податкової політики в умовах економічних перетворень.

У висновках роботи наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність податкової політики у системі макроекономічного регулювання

Податкова політика – діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків, що визначається певними правовими, економічними і організаційними заходами органів державної влади, які направлені на забезпечення надходжень податків до централізованих фондів грошових ресурсів держави, стимулювання економічного зростання і забезпечення соціальної справедливості.

Через податкову політику країни відбувається становлення і розвиток податкової системи держави. Податкова політика проводиться виходячи з певних принципів, що відображають її задачі, основними з яких є: соціальна справедливість; рівнонапруженість; економічна ефективність; стабільність; гнучкість.

Здійснення податкової політики визначає, що податкові дії держави дозволять їй не лише забезпечувати належне функціонування, а й використовувати свої ресурси та інструменти впливу для досягнення цілей суспільного розвитку. Реалізація визначеної мети передбачає виконання певних завдань, які умовно можна поділити щонайменше на п'ять категорій:

- 1) фінансові – перерозподіл частини вартості створеного ВВП на користь зведеного бюджету, цільових державних фондів, інших централізованих фондів у необхідних для виконання загальнодержавних конституційних зобов'язань обсягах;
- 2) економічні – ефективне державне регулювання національної економіки, підвищення темпів економічного зростання, ліквідація структурних диспропорцій суспільного відтворення, стимулювання інвестиційної діяльності;

3) соціальні – вирівнювання фінансової спроможності різнодоходних категорій громадян, підвищення рівня соціального захисту малозабезпечених верств населення, стимулювання інвестицій у розвиток людського капіталу;

4) міжнародні – виконання міжнародних фінансових зобов'язань держави, зміцнення економічних зв'язків із іншими країнами, гармонізація митного оподаткування, недопущення подвійного оподаткування шляхом укладення відповідних міждержавних угод;

5) екологічні – охорона навколишнього природного середовища і забезпечення раціонального природокористування, створення компенсаційного механізму за користування природними ресурсами та видобуток корисних копалин, стимулювання інвестицій у збереження природного капіталу для майбутніх поколінь.

Відповідно до Податкового кодексу України, податкова політика функціонує на основі таких принципів [8]:

– загальності оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені законом податки та збори;

– рівності усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи;

– невідворотності настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

– презумпції правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

– фіскальної достатності – встановлення податків та зборів із урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

– соціальної справедливості – установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

– економічності оподаткування – установа податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

– нейтральності оподаткування – установа податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;

– стабільності – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

– рівномірності та зручності сплати – установа строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

– єдиного підходу до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

Податки за своєю суттю та податкова політика загалом впливає на загальний рівень попиту, який може бути споживацьким, до складу якого належать, наприклад, податок на доходи фізичних осіб, загальний рівень попиту в країні (податок на прибуток підприємств) та загальний рівень цін (акциз). Саме тому податкову політику доречно використовувати під час вирішення багатьох питань, до яких передусім належить стабільність розвитку економіки держави.

Саме через оподаткування формуються фонди, за рахунок яких держава: фінансує деякі витрати на просте і розширене відтворення у народному господарстві; фінансує соціальні програми: пенсійного і соціального забезпечення, освіти, охорони здоров'я та ін.; забезпечує свою оборону і безпеку; утримує законодавчі, виконавчі та судові органи державної влади й управління; надає кредити і безоплатну допомогу іншим країнам.

Важливим чинником під час застосування податкової політики як регуляторного важеля економічного розвитку є низка обмежень щодо використання податкової політики як регулюючого чинника:

1) податкова політика не в змозі вирішити всі питання з приводу економічного розвитку. Доцільним прикладом виступає проведення Національним банком України грошово-кредитної політики в разі потреби в стриманні інфляційних процесів у країні і стабілізації національної валюти загалом;

2) неможливо з точністю передбачити, до яких наслідків призведе та чи інша маніпуляція у сфері оподаткування, оскільки податкова система знаходиться у взаємозв'язках і взаємозалежностях з економічною системою, кожна з яких перебуває у постійному розвитку;

3) зміни, що вносяться до Податкового кодексу України та у сфері оподаткування, загалом не відповідають потребам часу, тобто приймаються запізно, саме тому податковій системі бракує мобільності [8];

4) податкова політика насамперед розглядається як засіб поповнення державних доходів шляхом вилучення податків із населення, а не з погляду її забезпечення відтворювального процесу.

Крім того, розглядаючи податкову політику, доцільно проаналізувати її ефективність, по-перше, з погляду стягнення податків та інших обов'язкових платежів (кількісна характеристика), а по-друге, з погляду її можливостей у забезпеченні вирішення проблем соціально-економічного характеру (якісна характеристика) [7].

До кількісних характеристик належать такі показники: обсяг стягнених податків до державної скарбниці за певний період; величина бюджетного дефіциту та кількість часу, за який державний борг підлягає збільшенню; кількість фінансових ресурсів, спрямованих на погашення державного боргу; контроль над виконанням певних нормативно-правових актів у сфері оподаткування; обсяг державних податкових надходжень за рік у співвідношенні до попереднього року.

До якісних характеристик функціонування податкової політики належать:

1) здатність податкової політики збільшити кількість доходних джерел. Ця характеристика реалізується через зміни в податковому законодавстві, наприклад розширення податкової бази, введення нових податкових платежів;

2) визначення податковою політикою нової податкової бази – розширення кола податкової бази дасть змогу державі підвищити кількість податкових надходжень до державного бюджету, при цьому не підвищуючи податкові ставки;

3) дотримання мінімального терміну щодо сплати податків. Тобто в разі інфляційних процесів у країні реальна цінність сплачених не в той час податків може суттєво знизитися, тому задля забезпечення своєчасного поповнення державної скарбниці необхідно ввести певну систему податкових штрафів;

4) раціональне стимулювання податковими регуляторами. Дана характеристика передбачає надання податкових пільг виходячи лише з певної необхідності щодо стимулювання окремих виробничих галузей, важливість яких зумовлена державними пріоритетами. Тобто, стимулюючи певну галузь податковими пільгами, держава має можливість експортувати певну продукцію, вироблену саме завдяки маніпулюванню у сфері податків.

Також важливим є те, що в останні роки українська податкова політика спрямована на збільшення обсягів у сфері непрямого оподаткування (кількісна характеристика). Це, своєю чергою, сприяє державним інфляційним процесам та регресивно впливає на виробничу сферу, оскільки суттєво впливає на ціноутворення та негативно позначається на незахищених верствах населення.

Проте спрямованість податкової політики на непрямі податки має низку переваг, до яких належать насамперед: регулярний характер податкових платежів, швидкість податкових надходжень до державного бюджету, стримання шкідливих для людини товарів, відкритість податкових зобов'язань кожного суб'єкта.

Саме від непрямих податків більш складно ухилитися, з одного боку, та з іншого – легкість у контролюванні шляхом уведення реєстраторів щодо розрахункових операцій.

Варто зазначити, що в практичному аспекті досить складно оцінити вплив податкової політики на рівень та темпи росту реального валового внутрішнього продукту. Певні заходи податкової політики, що спрямовані на інтенсифікацію ділової активності економічних агентів, за умов рецесії апріорі мають мати короткостроковий ефект, але водночас є підмогою для довгострокового економічного зростання. Елементи податкової системи здебільшого чинять вплив на економічний розвиток у довгостроковому періоді, зокрема це стосується фіскального регулювання у сфері інвестицій, значень податкових ставок та кількості часу на заповнення податкової звітності у веденні підприємницької діяльності. Стабільність податкової системи багато в чому визначає наміри економічних агентів щодо реалізації своєї діяльності. Інституційні засади розвитку підприємництва, дія механізмів захисту прав власності, прозорий механізм адміністрування податків, а також помірність їх ставок у розрізі груп платників є визначальними умовами для прийняття рішень щодо інвестування у проекти та розвиток бізнесу. Податкова система України з початком її створення перебуває у стані постійної трансформації, пошуку балансів між інтересами держави та платників податків, дифузії лібералізму та консервативного типу західноєвропейської моделі. Зазначене відображається у частій зміні кількості податків, їх ставок, зміни порядку їх адміністрування, адаптації зарубіжного досвіду без відповідної апробації та розрахунку прогнозованої величини результативності впроваджуваних заходів [5].

Щодо податків, обсяг яких у державній скарбниці переважає, то до них належать податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акциз та податок на прибуток. Саме вони формують основну частину податкових поступлень до державного бюджету України щорічно, тому державним органам влади необхідно підвищити рівень функціонування цих податків, вдосконалити відповідно до зарубіжного досвіду певні податкові риси щодо стягнення даних поступлень, що підніме їх фіскальну ефективність на більш високий рівень, поліпшити систему контролю над стягненням податкових платежів.

Таким чином, податкова політика є досить доцільним регулятором розвитку економіки держави, оскільки саме вона об'єднує державу та всіх громадян в єдину систему. Порівняно з іншими джерелами поповнення державного бюджету саме податки відіграють у цьому ключову, вирішальну роль за рахунок обсягу поступлень.

Проте потрібно відзначити, що податкова політика не в змозі вирішити всі питання з приводу регулювання та стимулювання державного розвитку, тому доцільно дотримуватися обмежень із погляду розгляду податків як регулюючого чинника. Сьогодні податкова політика є досить недосконалою, а тому потребує певних регуляторів стимулювання та вдосконалення.

Використання податкової політики як важеля впливу на розвиток економіки держави є досить доцільним засобом, оскільки саме вона є основним джерелом поповнення державної скарбниці. Провівши аналіз сучасного стану розвитку податкової політики та її впливу на загальний рівень зацікавленості суб'єктів підприємницької діяльності в розвитку певних окремо взятих галузей, можна дійти висновку про те, що для якісного підвищення рівня податкової політики України необхідною умовою є пошук балансу між інтересами держави та платників податків.

1.2. Зарубіжний досвід формування податкової політики

У різних країнах світу податкові системи відрізняються за типом побудови, кількістю податків, ставками податкових платежів, методикою

їхнього розрахунку, видом стягнення тощо. Але всі вони базуються на загальних принципах. Одним із основних є стабільність законодавчої бази. Вона не може бути незмінною протягом десятиліть, але принципові положення сплати податків не повинні змінюватись тривалий час. Наприклад, процедура введення нових податків та обов'язкових платежів у Великобританії надзвичайно складна і потребує спілкування з громадянами держави. Підвищення ставок податків має бути ретельно обґрунтованим і відбуватися тільки за форс-мажорних обставин, коли необхідно збільшити витрати бюджету.

У більшості країн світу перед платником податків не стоїть питання, платити чи не платити податки. Їх необхідно сплачувати згідно з чинним законодавством. Тому основним у податковому менеджменті є оптимізація податкових платежів певного підприємства відповідно до обставин, що склалися, та умов діяльності.

У деяких країнах світу ставки податкових платежів досить високі (значно вищі за ті, що діють нині в Україні). У цьому разі підприємства, які існують в цих країнах, можуть ставити за мету реєстрацію у вільних економічних (або офшорних) зонах. Наприклад, якщо ставка оподаткування прибутку становить 45%, то в офшорній зоні вона дорівнює лише 1-2%. Держава створює такі умови оподаткування, що підприємства не зацікавлені у вивезенні свого капіталу з країни.

Важливе місце в різних країнах світу посідає принцип рівності всіх платників податків, незважаючи на форми власності, відомчу підпорядкованість, підтримку тих чи інших політичних сил, партій та рухів, регіональну належність тощо. Це ж стосується і надання різних пільг.

Основна увага в побудові податкових систем у різних країнах світу приділяється розвитку підприємницької діяльності та залученню інвестиційних коштів як вітчизняними, так і іноземними особами. Для цього в державі створюються умови для стимулювання цих видів діяльності. У більшості країн значні пільги надаються підприємствам, що експортують свою продукцію (при

цьому слід зазначити, що більшість країн укладають між собою угоди про уникнення подвійного оподаткування).

Податкові системи розвинених країн світу надзвичайно гнучкі. Наприклад, у США та Великобританії платник податку може самостійно вибирати такий варіант оподаткування, приміром прибутковий податок з фізичних осіб, який для нього є найефективнішим. Це уможливорює зменшення кількості платників, які бажають перейти у тіньовий сектор економіки або ухиляються від сплати податків.

Наявність різноманітних варіантів розрахунку та сплати податків, а також різні пільги щодо них дають можливість підприємству при плануванні своєї податкової політики розробляти кілька варіантів і визначити можливу економію. Крім того, розробка податкової політики впливає і на визначення напрямку подальшої діяльності підприємства.

Важливе значення для формування податкової системи країни має її ефективність. Податок не повинен суттєво впливати на прийняття економічних рішень, але якщо це відбувається, то вплив має бути мінімальним. Більшість податкових систем світу побудовані таким чином, що не дозволяють вільно трактувати різні положення, з одного боку, платниками податків, а з другого — податковими органами. А це суттєво зменшує кількість спорів та суперечок між суб'єктами оподаткування і скарг у судах. Крім того, цей принцип повинен забезпечувати економію витрат на стягнення податків, тобто кошти, необхідні для функціонування податкової системи, повинні бути значно меншими, ніж кількість зібраних податкових платежів.

Значна увага в податкових системах різних країн світу приділяється розмежуванню рівнів компетенції при стягненні податкових платежів. Насамперед це стосується компетенції загальнодержавних та місцевих органів самоврядування. Так, у більшості країн світу досить чітко визначається кількість податків, які стягуються у державний, а які у місцевий бюджети. Як правило, сума податкових платежів, що надходять у місцеві бюджети, невелика, і їх не вистачає для покриття всіх витрат. Тому здебільшого місцеві бюджети

одержують або допомогу із загальнодержавного бюджету, або частина зібраних податків переходить до місцевих бюджетів.

Податкове законодавство різних країн світу визначає дві категорії платників податків — резиденти та нерезиденти. До резидентів належать юридичні особи, які зареєстровані в цій країні, мають розрахунковий рахунок і здійснюють у ній свою основну господарську діяльність. Нерезиденти — це юридичні або фізичні особи, які не мають постійного місця проживання в цій країні, але здійснюють тут свою господарсько-фінансову діяльність. Компанії-нерезиденти особливо розповсюджені в країнах Західної Європи, де відбувається постійне пересування капіталу з однієї країни в іншу, а також міграція населення.

Тому велике значення мають податкові системи, в яких приділяється значна увага нерезидентам, так як вони об'єктивно можуть підпадати під оподаткування одразу двох країн (і в своїй, і там, де здійснюють свою господарсько-фінансову діяльність). При створенні системи оподаткування для нерезидентів особлива увага приділяється міжнародним угодам з цього питання. Більшість податкових систем спрямовані на уникнення подвійного оподаткування, і стягнення податків відбувається за принципом національної незалежності платника податку.

Так, найменші масштаби перерозподілу державою ВВП характерні для американського варіанта ліберальної ринкової економіки та японської моделі. У США це зумовлено використанням податкової політики як засобу державного регулювання економічних процесів, перш за все як засобу створення умов, сприятливих для діяльності промислових компаній, що потребує низького рівня податкового тягаря в країні. В Японії невелика частка податків у ВВП є наслідком того, що податкова політика як метод державного регулювання відіграє другорядну роль.

Найвища частка податкових надходжень у ВВП характерна для шведського варіанта моделі функціональної соціалізації з властивим їй державним втручанням передусім не у виробництво, а у відносини розподілу,

що зумовлює необхідність акумуляції в руках держави значної частки ВВП з її подальшим використанням на соціальні цілі.

Важливою характеристикою сучасних податкових систем розвинутих країн є їхня структура, дослідження якої почнемо з аналізу співвідношення прямих та непрямих податків. Це співвідношення має певні особливості в різних країнах. Так, у США, Японії, Канаді, Англії переважають прямі податки. У Франції – непрямі, 56,6%: податки на споживання, акцизи, внески підприємців у фонди соціального страхування. Німеччина, Італія мають досить урівноважену структуру податків (частка непрямих податків у Німеччині – 45,2%, в Італії – 48,9%).

Очевидним є зв'язок між співвідношенням прямих та непрямих податків і рівнем податкової культури. Адже саме податкова культура, що впливає на ефективність збирання податків, масштаби ухилення від сплати, разом з іншими чинниками створює сприятливі умови для підвищення ролі прямих податків.

Зміна співвідношення між прямими і непрямими податками на користь перших стала також наслідком зростання орієнтованості західних суспільств на соціальний компроміс, що зумовило підпорядкування податкових систем принципу соціальної справедливості.

Що ж до використання непрямих податків у сучасних розвинутих країнах, то вони зумовлені іншими причинами, зокрема, традиціями використання цих податків. Наприклад, у Німеччині, Франції непрямі податки традиційно відіграють значну роль.

Однією з важливих причин розвитку непрямих податків в країнах ЄС стала, поряд з історичними традиціями, наполегливо впроваджувана політика уніфікації податкових систем країн співтовариства. Політика уніфікації була проголошена з самого початку інтеграційних процесів у Західній Європі. В наш час результатом цієї політики стало наближення методів вилучення непрямих податків, тоді як у сфері прямого оподаткування окремим країнам надається більша самостійність.

Значні масштаби непрямого оподаткування у Франції, Італії, Німеччині окрім вищезазначеної причини, зумовлені також особливостями соціально-економічної політики урядів цих країн, спрямованої, з одного боку на стимулювання за допомогою податків від господарської діяльності, що потребує застосування широкого спектра податкових пільг для корпорацій (тоді як, наприклад, у США податкова реформа 1986 р. скасувала більшість пільг), які зменшують надходження від податку на прибутки до бюджету (в Німеччині частка цього податку – 4,7%, у Франції – 5,4%).

Значна роль непрямих податків у багатьох західних країнах викликана також їхньою високою фіскальною ефективністю і використанням цих податків для збалансування місцевих бюджетів (зокрема в Німеччині). Можливість останнього зумовлена тим, що споживання є більш-менш рівномірним у територіальному розрізі, тому непрямі податки забезпечують рівномірніші надходження до місцевих бюджетів.

Наступним важливим аспектом структури податкових систем розвинутих країн є структура прямих податків, яка характеризується певними закономірностями, а саме – залежністю співвідношення між податком на прибуток корпорацій і особистим прибутковим податком від структури національного доходу.

В країнах з розвинутою ринковою економікою у створеному національному доході переважають індивідуальні доходи. Тому частка особистого прибуткового податку значно вища. Податок на прибуток корпорацій не має великого фіскального значення. Його питома вага у податкових надходженнях більшості розвинутих країн порівняно низька. Винятком можна вважати лише Японію, де податки на прибуток, що отримуються на всіх бюджетних рівнях і під різною назвою, становлять 21,5% і відрізняються від частки особистого прибуткового податку всього на 5,3 процентного пункту.

Щодо країн із розвинутою економікою, у тому числі членів Європейського Союзу, значною мірою вони опираються на пряме оподаткування, найвище фіскальне значення має податок на доходи фізичних осіб, фіскальна ефективність

якого прямо залежить від показника валового внутрішнього продукту на душу населення. Водночас емпіричний досвід свідчить, що «оптимальна» модель структури оподаткування адаптується до різних стадій економічного розвитку і не є універсальною. Для країн з економікою, що розвивається, характерною особливістю є превалювання податків на споживання у структурі системи оподаткування, податок на додану вартість є домінантним із позиції формування надходжень до бюджету. Наприклад, у Європейському Союзі податки на споживання переважають у структурі бюджетних надходжень у таких розвинутих країнах, як Австрія, Франція, Чехія, а також у країнах, що розвиваються, таких як Польща, Литва, Естонія, Латвія, Болгарія, Словаччина, Угорщина. Заслугує на увагу тенденція до зростання ставок податку на додану вартість, загалом для країн Європейського Союзу за останні п'ятнадцять років ставка збільшилася на понад 2 відсоткових пункти та в середньому становить 21,6%. Реалізація зазначеного супроводжувалася сукупністю компенсаторних заходів податкової політики щодо протидії наслідкам глобальної економічної рецесії [4].

Таким чином, підсумовуючи результати аналізу формування податкових систем у різних країнах та визначаючи їх значення для України, можна дійти основного висновку, що проблема вдосконалення податкових систем постала не лише перед країнами з перехідною економікою, а й перед розвинутими державами. Вона об'єктивна й визначається необхідністю державного втручання в процес формування виробничих відносин і зміни тенденцій економічного розвитку.

Те, що податкові системи різних країн склалися під впливом різних економічних, політичних та соціальних умов, пояснює їхню недосконалість. Це, в свою чергу, зумовлює ту обставину, що в різних країнах ведеться постійний пошук оптимальних варіантів у галузі оподаткування.

Наведений перелік переконує, що ці загальні вимоги значною мірою повторюють фундаментальні принципи, які мають бути основою для побудови податкової системи будь-якої цивілізованої держави. Тому основним напрямом підвищення ефективності податкових систем як основи для їх вдосконалення може

бути активніше втілення фундаментальних принципів оподаткування, що є надбанням багатьох поколінь вчених і практиків.

Для країни з перехідною економікою реалізація фундаментальних принципів при побудові податкової системи – надзвичайно складне завдання. Важко втілювати навіть ті завдання, що постали на початкових етапах переходу до ринкових умов господарювання, - усунення фіскального ухилу, надання цільової функції кожному з податків та пов'язаної з цим форми контролю платника за використанням сплаченого ним податку.

За цих умов робота податкових органів на системній основі надто ускладнена. Теоретична концепція свідомого регулювання економічних процесів, важливим інструментом якого є податки, значною мірою робота майбутнього. Та все ж завдяки досягненню тимчасових компромісів перспективним напрямком розвитку оподаткування в країнах із перехідною економікою слід вважати спрямованість у побудові національної податкової системи з дотриманням основних принципів. Вони повинні використовуватися і як основні критерії для оцінки ефективності податкової системи.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

2.1. Вплив податкового регулювання на рівень економічного розвитку

Сучасна система оподаткування являє собою поєднання податкової теорії, створення податкової системи, різних форм податків, методів їх стягнення, контролю за їх використанням тощо. Оподаткування має свою методологію, тобто теоретичне, науково-практичне та правове обґрунтування суті, поняття податку та одночасно дослідження його як економічної категорії та конкретної форми взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом оподаткування.

Базою методології оподаткування є дії загальних економічних законів суспільства, а також чинна в державі законодавча база. Головна мета оподаткування - розробка економічного змісту, складу, форм і відповідного механізму їх обчислення й оплати, встановлення відповідних прав та обов'язків платників і відповідальності за порушення цих обов'язків.

Сам по собі податок є одним з найдавніших фінансових інструментів будь-якої економічної системи. Ще за часів існування общинної системи господарювання її члени віддавали частину свого врожаю або виробленого продукту чи здобичі своєму вождю за виконання ним своїх обов'язків, пов'язаних із керівництвом общиною, вирішенням проблеми підтримання добрих стосунків із сусідами та всередині общини, захистом її від зовнішніх ворогів.

З другого боку, податки є частиною існування людини й мають філософський зміст. Ще перші філософи Стародавньої Греції, Риму характеризували податки як суспільно необхідне та корисне явище. Форми податків упродовж існування людства постійно змінювались, але їхня сутність залишалася незмінною. Спочатку податком була частина здобичі члена общини, потім - частини військової здобичі, використання праці та інтелекту рабів, жертвування, відпрацювання якогось часу на користь землевласника, і врешті-решт - грошових платежів, які мають місце і в сучасних умовах. Але незважаючи на різні форми податків, економічний зміст їх залишався

незмінним - суспільне оподаткування частини особистого доходу платника на користь керівництва суспільством (вождя чи апарату управління державою).

З філософського погляду, податок є життєвою необхідністю об'єднання частини майна, доходів, прибутків громадян країни для існування суспільства в цілому, виконання громадських робіт окремими працівниками, здійснення охорони держави, соціальної підтримки незахищених верств населення, протистояння зовнішнім ворогам, стихійним лихам тощо. Крім того, податок є, по суті, необхідним елементом розширеного відтворення та чинником зростання суспільної продуктивності праці, економічного потенціалу держави.

Але філософське значення податку має й конкретне вираження у формі речових або вартісних відрахувань. Перехід від філософських значень до економічних здійснюється завдяки системі оподаткування.

Як економічна категорія, податок повинен відповідати тій системі розширеного відтворення, що існує в конкретній державі, тій фазі економічного розвитку, яка характерна для певного часу. Особливо це стосується процесів розподілу та перерозподілу створеної в державі власності - валового та національного продукту. Податок як економічна категорія має різні форми. Він виступає як примусове вилучення частини доходу суб'єкта до державної казни на підставі чинної законодавчої бази. Тому в податку знаходять відображення усі позитивні та негативні риси економічної політики держави, конкретної системи державного будівництва та керівництва. Від цього залежить також розвиток держави прогресивним або регресивним шляхом. При цьому велике значення мають взаємовідносини між державою та платниками податків, тією податковою базою, яка існує, та змістом і ступенем відповідальності платників податків за виконання чинного законодавства.

Податкова база являє собою економічну основу для реалізації податкових відносин. Залежно від особливостей розвитку держави, історичних, природних умов виділяють кілька напрямів розвитку податкової бази: напрям, який базується на ресурсному, майновому обкладанні (це характерно для держав з розвиненим промисловим комплексом або для тих, які мають великий

ресурсний потенціал, де головним об'єктом оподаткування є земля, ресурси або інші корисні копалини); напрям, базою якого є обкладання кінцевих результатів діяльності (у вигляді оподаткування кінцевого продукту у вартісному виразі), знов утворена вартість, що характерно для високорозвинених держав, які виробляють та експортують готові вироби; напрями, які базуються на обкладанні угод купівлі-продажу (це стосується держав, для яких головним видом діяльності є проведення посередницьких операцій, з розвинутою системою біржових центрів тощо); напрями, що базуються на рентних відносинах, коли оподатковується здебільшого майно, яке може здаватись у тимчасове користування іншим суб'єктам господарювання; напрями, базою яких виступає праця робітників, коли переважно оподатковується заробітна плата й висока питома вага в розподілі державного бюджету належить соціальному захисту населення. Залежно від напрямів розвитку держави ухвалюються й відповідні законодавчо-правові акти. У сучасних умовах розвитку економіки в кожній державі наявні всі напрями розвитку податкової бази (тому можна говорити про різні деталі кожного шляху в загальній податковій базі).

У державах з ринковою економічною системою оподаткування будується на науково розроблених принципах. Податок виступає, з одного боку, як економічна категорія, а з другого - як реальний грошовий платіж у державну скарбницю, який визначається в конкретному розмірі.

Крім напрямку розвитку системи (командно-адміністративного чи ринкового), на створення конкретної системи оподаткування впливають також особливості економічного розвитку держави і розвиток державності.

З одного боку, податки є частиною доходу виробника або іншого платника та члена суспільства, а з другого - платники податків пов'язані з розподілом державних коштів, тобто витратами держави. Тому велике значення для системи оподаткування має аналіз складу державних витрат і встановлення їх залежно від суспільно необхідних потреб. У різних державах їх склад має свої особливості й залежить від різних чинників. Оптимізація державних витрат

складає реальні умови для створення оптимальної системи оподаткування відповідно до конкретного часу функціонування держави.

Податкові відносини багатогранні, вони тісно пов'язані з іншими відносинами, які існують у державі, й базуються на них. До таких відносин належать: громадсько-суспільні, які відображаються в існуючому устрої; виробничі, тобто співвідношення та характер існування виробничої сили держави; відносини розподілу, які складаються між різними чинниками виробництва або суб'єктами, які існують у державі; вартісні, які складаються при розподілі виробленого товару або продукту, ресурсів; грошово-фінансові, які характеризують розподіл державного бюджету як серед членів окремих соціальних груп, самих соціальних груп, так і між підрозділами та галузями держави. Основою всієї системи оподаткування є економічний базис держави та громадсько-політична надбудова. Вони встановлюють фінансово-господарські відносини, які й визначають відповідну систему оподаткування, яка має свій податковий механізм.

Система оподаткування значною мірою залежить від форм власності та їх співвідношень. Найефективніший податковий механізм існує в тих державах, де на паритетних умовах діє багато форм власності, перерозподіл державних коштів базується на зміні різних форм власності. Тобто складаються умови функціонування податкової системи в повному обсязі. І навпаки, коли в державі існує тільки одна форма власності - державна і вона має суттєві переваги, то система оподаткування перетворюється на систему вилучення частини доходів у директивному вигляді. Ефективність такої системи оподаткування невелика, оскільки будь-які адміністративні заходи не зможуть забезпечити всю повноту зборів податків до бюджету. Крім того, державна форма власності, як звичайно, не дає можливості розвиватися підприємництву, обмежує зацікавленість громадян, знижує економічне стимулювання громадян та інших суб'єктів держави.

Таким чином, виходячи з суті податків, можна стверджувати, що вони є обов'язковими, примусовими платежами, які існують на економічному базисі та в економічних відносинах у державі. Податки охоплюють усі доходи як

підприємств, так і громадян незалежно від виду діяльності, типу і галузі, регіонального розташування.

Механізм їх дії визначається системою оподаткування, яка базується на особливих умовах, до яких належать: співвідношення між рівнем загальних податкових платежів і вилученням з обсягу знов утвореної вартості; система оподаткування будується залежно від виконання фіскальної та регулюючої функцій податків; усі податки, які надходять до бюджету, використовуються на покриття суспільно необхідних потреб.

Податкова система є важливою частиною загальної політики оподаткування. Вона являє собою систему відрахувань, обов'язкових платежів, методологію їх розрахунку згідно з чинним податковим законодавством держави, конкретними методами розрахунку податкових платежів, а також податкових пільг. Уперше вимоги до системи оподаткування були визначені ще А. Смітом 1776 року у праці "Дослідження про природу та причини багатства народів":

1. Усі піддані держави повинні по можливості брати участь в утриманні уряду держави, причому за розміром ці сплати мають бути адекватними тим послугам, які вони отримують від держави.
2. Податок, який сплачує будь-яка особа, повинен бути точно визначений за розміром. Крім того, мають бути чітко встановлені строки сплати, способи платежу для всіх платників податків.
3. Особливо наголошується, що кожен податок повинен стягуватись у такий час і спосіб, які є найсприятливішими для платника.
4. Кожен податок має бути мінімізований, тобто задуманий та розроблений таким чином, щоб він забирав з кишені народу якомога менше ніж необхідно державній скарбниці.

Ці вимоги характерні для будь-якої системи. Але в Україні відбувається перехід від командно-адміністративної системи до ринкової, тому вони мають деякі особливості. Система оподаткування в будь-якій державі базується на дії тих економічних засобів, які характерні для даного часу та даної економічної системи.

Будь-який закон визначає основні принципи функціонування економічних відносин, тобто він не пристосовується до поточних потреб держави та суспільства. Він залежить від тієї політичної ситуації, яка склалась, та політичних сил, які діють у суспільстві. Недотримання вимог дії економічних законів призводить до негативних наслідків для суспільства й гальмує його розвиток.

Головним економічним законом суспільства залишається закон власності, а інші закони відбивають тенденції розвитку суспільства на основі цього закону. Тому система оподаткування базується на знанні фундаментальних закономірностей відносин, які складаються між громадянами, громадянами та підприємствами, підприємствами та державою, громадянами та державою, і на тому, як ці взаємовідносини впливають на збагачення держави.

Головною метою податкової системи є її стимулююча спрямованість на розвиток суспільства в цілому і на підвищення добробуту громадян.

З урахуванням того, що система оподаткування за своєю суттю є багатофункціональною, виділяють такі цільові настанови до її створення: створення таких умов, які б стимулювали інвестування коштів підприємств (у тому числі іноземних) і фізичних осіб в економіку держави з метою її розвитку, зміни структури виробництва, її диверсифікації, збільшення робочих місць; стимулювання підвищення загальної продуктивності праці в державі за рахунок розвитку та прискорення впровадження у виробництво нових досягнень науково-технічного прогресу, розвитку науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, розробки нових технологій; забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку; створення умов для розвитку тих галузей або територій, у розвитку яких зацікавлена держава, за рахунок переливання капіталу з менш прибуткових виробництв до більш прибуткових і отримання більших прибутків; забезпечення задоволення всіх (або більшості) потреб громадян і всіх верств населення. При цьому особливого значення набуває якість задоволення цих потреб.

Загалом система оподаткування повинна будуватись на підставі певних правил і положень, які називаються принципами. Усі принципи можна класифікувати за двома напрямками: економіко-функціональні; організаційно-правові, які, в свою чергу, поділяються на принципи єдності та децентралізації.

До економіко-функціональних принципів належать:

1. Створення стабільної системи оподаткування (що залежить від законодавчої бази держави), відносно стійкої до всіх чинників (у тому числі і зовнішніх), які впливають на розвиток економічної та фінансової системи держави; неможливість зворотної дії законодавчих актів, чинних у державі. Цей принцип особливо актуальний для України, яка характеризується нестабільністю законодавчої бази й зворотною дією окремих законодавчих актів.

2. Універсалізація оподаткування. Систему оподаткування потрібно організувати таким чином, щоб можна було застосовувати її в будь-яких умовах розвитку економіки держави.

3. Система оподаткування повинна забезпечувати однократність стягнення податків. Тобто неприпустимо застосовувати подвійне оподаткування (в Україні, на жаль, зустрічається і кількаразове стягнення податків і зборів, наприклад, із заробітної плати працівника та ін.).

4. Прозорість системи оподаткування, її зрозумілість та однозначність трактування для будь-якого платника податку - чи то юридичної чи то фізичної особи. Порядок і методика визначення та сплати податків не може мати різне трактування як для платника податку, так і для тієї структури, яка збирає податки. Чим менше буде таких негараздів у чинному законодавстві, тим менше буде звертань до судових органів та оскаржень у різні інстанції. На жаль, здебільшого таке становище стає суттєвим важелем у руках податкових органів і негативно впливає як на платників податків, так і на систему оподаткування загалом.

5. Рівнонапруженість податкового тягаря для всіх суб'єктів, тобто для всіх платників податків. По-перше, це стосується суб'єктів одного рангу - підприємств, фірм, фізичних осіб та ін. Безумовно, пільги існують у будь-якій

податковій системі та в будь-якій державі і відіграють важливу стимулюючу роль, але значна їх кількість свідчить про недосконалість чинної системи податкового законодавства, її складність як для розуміння, так і для застосування. По-друге, це стосується встановлення рівнонапруги й між платниками різних рангів - між юридичними та фізичними особами. Тобто цей принцип означає відсутність дискримінації в порядку сплати та встановлення розміру податку.

6. Прагнення досягти відносної рівноваги в забезпеченні інтересів усіх учасників податкового процесу - держави, підприємства, юридичних і фізичних осіб. Цей принцип досягається тільки за допомогою створення ефективної податкової системи держави.

7. Відмова від репресивного характеру системи оподаткування. Сутність цього принципу полягає в тому, що система оподаткування повинна бути побудована таким чином, щоб не дати змоги організувати якісь репресивні дії щодо платників податків з боку податкових адміністрацій (у деяких випадках навіть щодо порушників податкового законодавства, але залежно від характеру порушення та відповідно до його наслідків).

8. Бюджетна спрямованість системи оподаткування. Кількість та сума зібраних податків повинна координуватись з витратною частиною бюджету держави. Це означає, що нові податки повинні з'являтися тоді, коли з'являються нові статті витрат. Але вони не повинні використовуватись для покриття та ліквідації бюджетного дефіциту.

9. Найменше втручання в справи платника податків. Система оподаткування не може бути інструментом втручання державних органів у право вибору платником податку напряму діяльності, обсягів виробництва, диверсифікації діяльності тощо.

10. Ефективність системи оподаткування. Сутність цього принципу полягає в тому, що всі витрати на створення, функціонування розробленої системи оподаткування мають бути значно нижчими, ніж отримана сума податків. Згідно з чинним законодавством вона повинна бути спрямована на

виконання фіскальної функції та функції стимулювання, на прищеплення платникам податку податкової культури, розуміння ними обов'язковості сплати податків. Принцип єдності та централізації передбачає, що система оподаткування складається як із загальнодержавної системи податків, які встановлюються на загальнодержавному рівні й стягуються в державний бюджет, так і з місцевої системи податків та зборів і обов'язкових платежів. Порядок їх стягнення, розрахунку та ставки оподаткування визначаються місцевими органами самоврядування. Ці податки збираються в місцевий бюджет і розподіляються місцевою владою.

У зв'язку з цим постає проблема розподілу функцій і повноважень між центральними (державними) та місцевими органами в питаннях збору та розподілу податків. У різних країнах світу ця проблема вирішується по-різному. У деяких державах, наприклад у Сполучених Штатах Америки, система місцевих бюджетів (а її складовою виступає система оподаткування) являє собою автономну (відокремлену, самостійну) систему оподаткування штатів. При цьому загальні доходи місцевих бюджетів регулюються централізовано. В Японії, приміром, система оподаткування найбільш централізована, тому необхідні додаткові кошти на розвиток муніципальних та адміністративних одиниць останні отримують з центрального бюджету.

Загалом формування системи оподаткування відбувається на основі взаємодії ринкового та адміністративно-розподільчого механізмів. Це означає, що з урахуванням того, що податки, по суті, мають обов'язковий характер, будуватись система оподаткування може тільки на державному рівні. Але при формуванні системи оподаткування потрібно враховувати й ринкові чинники, а саме: рівень розвитку економіки держави в цілому; рівень розвитку окремих регіонів і галузей національної економіки; рівень добробуту населення та його доходів; витрати бюджету держави та їх обґрунтованість; рівень розвитку підприємництва тощо.

Податкова система в Україні формувалася протягом досить тривалого часу. Ще за часів Київської Русі були відомі такі податки, як «подимні», «полюддя» тощо. Вони стягувалися натурою та частково грошима. Після

здобуття незалежності України почала розвиватися нова податкова система, яка досить сильно відрізняється від тої, що існувала за часів СРСР. Слід зазначити, що традиційно виділяють чотири основні функції податкової системи: фінансова – коли податки використовуються для формування фінансових ресурсів держави; розподільча – коли за допомогою податків відбувається розподіл ВВП між юридичними та фізичними особами, сферами та галузями економіки, державою в цілому. 3) регулююча – коли податки використовуються, як інструмент впливу держави на економічні та соціальні процеси в суспільстві. 4) контролююча – полягає в спостереженні та дотриманні вартісних пропорцій у процесі створення та розподілу доходів між різними суб'єктами економіки [7].

Нестабільність економічної ситуації в країні супроводжується значною кількістю викликів до реформування податкової системи, а саме: корупція; непрозорі схеми управління податками і зборами; тінізація економіки; відсутність довіри населення до податкової служби. Тому, ми вважаємо, що в Україні не повинна затримуватися процедура реформування податкової системи.

2.2. Аналіз податкових надходжень Державного бюджету

Податкова політика держави може істотно впливати на ефективність господарювання, умови реалізації суспільного продукту, пропорції відтворення, розвиток продуктивних сил, темпи нагромадження капіталу, соціальну стабільність у суспільстві.

За допомогою регулюючої функції податків формуються противаги зайвому фінансовому тиску, тобто створюються соціальні механізми, що забезпечують баланс корпоративних, особистих і загальнодержавних економічних інтересів. Кінцева мета податкового регулювання – забезпечити ріст фінансових результатів бізнесу, безперервність інвестиційних процесів, чим сприяти росту загальнонаціонального доходу. В Україні податкове регулювання здійснюється різними методами і способами, переслідуючи, насамперед, мету збалансувати доходи і витрати бюджету.

Стимулювання або стримування являють собою напрямки податкового регулювання, тобто, по суті, є проявами (або підфункціями) регулюючої функції, складовими одного й того ж процесу податкового регулювання. Заходи податкового стимулювання (податкова підтримка), як правило, знижують податкове навантаження на платника, в результаті чого скорочуються непродуктивні витрати у вигляді податкових платежів і збільшуються власні його оборотні кошти. Виникає реальна економічна зацікавленість такого суб'єкта господарювання у виконанні всіх умов, передбачених нормами податкового законодавства, що регламентують застосування конкретного інструмента податкового регулювання. В свою чергу, виконання таких умов, якщо, звичайно, вони сформульовані коректно і достатньо повно, повинно націлювати платника на вирішення завдань соціально-економічного розвитку, в яких безпосередньо зацікавлена держава.

Для визначення рівня податкового навантаження та здійснення його аналізу в Україні проведемо дослідження макроекономічних показників надходжень до зведеного бюджету та величини валового внутрішнього продукту.

Податки є необхідною ланкою економічних відносин у суспільстві і є основною формою доходів держави, а також не менш важливим важелем економічного впливу держави на суспільне виробництво. Щоб розкрити роль податкових надходжень, проаналізуємо за даними офіційної звітності спочатку динаміку їх обсягів, а також частку у доходах Державного бюджету України. Можемо зробити висновок, що Державний бюджет України формується у середньому на 79% за допомогою податкових надходжень. Проте цього недостатньо, оскільки за європейськими нормами неподаткові надходження у структурі бюджету держави мають складати не більше, ніж 5% .

Це свідчить про неоптимальну структуру доходів бюджету. Аналіз складу, структури та динаміки податкових надходжень до Державного бюджету в розрізі прямих та непрямих податків, а також їх найважливіших складових за 2013–2018 рр. засвідчив, що загальна сума податкових надходжень у 2018 р. порівняно з 2013 р. зросла на 56,5%, причому темп росту непрямих податків суттєво (на 14.1%)

випереджає темп росту прямих. У доходах Державного бюджету України переважають непрямі податки — їх питома вага у всіх податках за аналізований період складає у середньому 68%, з них найбільша доля належить податку на додану вартість — близько 49%. Зростання в абсолютному вимірі й у структурному співвідношенні ПДВ, а також акцизного податку і мита зумовлено в кризових умовах посиленням фіскальної функції непрямих податків, що спричиняє збільшенням податкового навантаження на споживання.

Обсяги податкових надходжень бюджету визначаються станом розвитку економіки країни, кількістю економічних агентів та їх активністю, які відповідно до положень національного податкового законодавства зобов'язані здійснювати відрахування на користь держави, а також потребами держави щодо перерозподілу ВВП та фінансового забезпечення реалізації державних програм. Природа податкових вилучень обумовлює характер утворення податкових надходжень бюджету, формування яких здійснюється державою шляхом вилучення частини доходів чи інших активів платників податків на основі реалізації конституційного права на суверенітет в оподаткуванні. Податкові надходження посідають провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки, вони є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду) [8]. Визначимо місце податкових надходжень у доходах Державного бюджету, шляхом проведення аналізу.

У 2015 році податкові надходження склали 79,7% доходів бюджету, що становить 299588860,2 тис. грн., у 2016 році цей показник зріс і становив 79,9%, тобто 409970879,6 тис. грн., а у 2017 році – 83,1%, тобто 502554559,6 тис. грн. Ці показники свідчать про те, що роль податкових платежів дуже велика, оскільки ефективність виконання державою своїх функцій та добробут суспільства в цілому залежить від кількості сплачених податків. З розрахунків очевидно, що відбувається ріст частки податкових надходжень у бюджеті країни. Так частка податкових надходжень у 2016 році, порівняно з 2013

роком зросла на 0,2%, що становить 110382019 тис. грн., а у 2017 році, порівняно з 2014 роком – на 3,2% і складає 92583680 тис. грн.

В Україні ПДВ є основним бюджетоутворюючим податком. На відміну від держав ЄС, де основні надходження забезпечуються прибутковим податком з громадян, в Україні цей податок стоїть на першому місці за його фіскальним значенням. Однією з причин може бути ставка податку: у країнах ЄС існує власна шкала ставок, яка передбачає застосування знижених ставок (які можуть бути нижче 5%) на найбільш значущі з соціальної точки зору категорії товарів (у тому числі продукти харчування). В Україні ж діє єдина основна ставка - 20%, яка не враховує соціальне значення об'єкта оподаткування.

Починаючи з 2015 року фіскальна роль ПДВ почала зростати, і його частка у ВВП збільшилася з 8,8% у 2014 році до 9,9% у 2017 році. Проте фіскальний потенціал ПДВ не реалізується повною мірою, про що можуть свідчити обсяги ухилення від оподаткування, використання цього податку в податкових схемах, динаміка податкового боргу та інші чинники.

За шість років (з 2013 по 2018 рік) номінальні надходження ПДВ зросли майже у два рази. Проте, враховуючи високу інфляцію, реальні надходження від ПДВ, за вирахуванням впливу інфляційного чинника, навпаки скоротились в 1,1 раза. На зростання надходжень ПДВ вплинули інфляція та девальвація гривні, незмінна основна ставка податку, введення з 2017 року 7% ставки на лікарські засоби, поступове збільшення тарифів на газ та електроенергію для населення, часткове скасування спеціального режиму ПДВ для СГ виробників (+6% до бруто-надходжень ПДВ із вироблених в Україні товарів), запровадження з 2016 року системи електронного адміністрування ПДВ.

Незважаючи на номінальне зростання надходжень ПДВ, його частка у сукупних податкових надходженнях зведеного бюджету знизилась до 36%, а протягом року для надходжень від цього податку характерні певні коливання (у січні, лютому та липні надходження ПДВ пропорційно нижчі, ніж у середньому протягом року, а в березні та грудні – найвищі, що може бути зумовлене зростанням споживацької активності в період передноворічних та березневих

свят). 5. У структурі надходжень податку переважає його сплата з імпорту товарів (77-78% нетто- надходжень ПДВ до зведеного бюджету), що свідчить про суттєву імпортозалежність як економіки країни в цілому, так і доходів бюджету зокрема, а більше 75% українського експорту має низьку додану вартість та є сировинним. Значне зростання сум сплаченого ПДВ від імпорту товарів у 2018 році може бути зумовлене запровадженням системи електронного адміністрування ПДВ, СМ КОР, девальвацією гривні, зростанням імпорту. Формалізація зв'язку між сумами надходжень ПДВ до зведеного бюджету від динамік ВВП, експорту та імпорту товарів та послуг у 2012-2017 роках на основі регресійного аналізу підтвердила існування високої залежності надходжень бюджету з ПДВ від обсягів імпорту.

У 2018 році надходження до держбюджету становило у розмірі 771,3 млрд. грн., з яких 630,1 млрд. грн. (81,7%) – це податкові надходження, а видатки держбюджету – 768 млрд. грн., що як завжди призвело до дефіциту державного бюджету [15]. Фактично податкові надходження до державного бюджету у 2018 році склали 1016789 млн. грн. (табл. 2.1). Практично 82 % доходів бюджету формують податкові надходження.

Таблиця 2.1

Джерела формування дохідної частини державного бюджету

Показник, млн. грн.	Місцеві бюджети	Державний бюджет	Зведений бюджет
Податкові надходження	201550	627154	828159
Неподаткові надходження	25969	128402	154371
Інше	2517	31741	34259
Всього	229491	787297	1016789

Державна фіскальна служба повідомляє про те, що виконано на 100,6 відсотків індикативні показники Міністерства фінансів України, у повному обсязі виконано завдання Міністерства фінансів України з податку на додану вартість із ввезених на територію України товарів, податку на прибуток підприємств, ввізного мита, екологічного податку тощо. Найбільшу питому

вагу в загальній сумі податкових надходжень до державного бюджету складають надходження з ПДВ за мінусом податкового відшкодування.

Слід зазначити, що деякі сектори економіки мають привілеї в питаннях, що стосуються безпосередньо оподаткування. Так, наприклад, бюджетні установи, громадські об'єднання, політичні партії, творчі спілки, релігійні організації, спілки, асоціації та інші організації мають права на отримання податкових пільг. Податкова пільга - передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності підстав, визначених пунктом 30.2 статті 30 Податкового кодексу України [27].

У випадку отримання підприємством права на користування податковою пільгою, база оподаткування його діяльності зменшується і відповідно сума перерахованих до бюджету податкових платежів також є меншою. Це зумовлює вивільнення деякої суми грошових коштів, які підприємство може пустити в реінвестування, що є невід'ємним елементом розвитку даного підприємства та певної галузі національної економіки. За рахунок надання підприємствам малорозвинених секторів економіки податкових пільг, сума податкових надходжень до державного бюджету відповідно знижується, проте, не зважаючи на це, даний сектор економіки стає на дорогу прискореного розвитку за рахунок державного стимулювання. В наш час існують 4 види податкових пільг відповідно до ПКУ [27].

Податкова пільга надається шляхом: податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору; зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору; встановлення зниженої ставки податку та збору; звільнення від сплати податку та збору. Як зазначає Петришина Н.В. в одній зі своїх праць, пріоритетними є такі галузі економіки: агропромисловий комплекс, житлово-комунальний комплекс, машинобудівний комплекс, транспортна інфраструктура, курортно-рекреаційна сфера і туризм, переробна промисловість за напрямом. Для розвитку пріоритетних для українців секторів економіки, перш за все, необхідно забезпечити такі галузі

промисловості відповідними умовами ведення господарської діяльності, за яких підприємці відчуватимуть волю діяльності та матимуть фінансові можливості для генерації ідей для покращення свого статусу конкурентоспроможності. Проте, підтримка пріоритетних галузей за допомогою пільгового оподаткування повинна нести цільовий характер та повинна підлягати жорсткому контролю. Не можна стверджувати, що такі дії пройнуть без негативних наслідків для державного бюджету, адже в результаті надання податкових пільг, сума податкових надходжень до державного бюджету буде різко зменшуватися, що зрештою призведе до збільшення дефіциту держбюджету. Надані пільги – це недонадходження коштів у державний бюджет, тобто кожна така пільгова гривня повинна приносити додатково дві або підтримувати стратегічно важливі та соціально значимі галузі. Розподіл податкових надходжень за регіонами України є високо диференційованим.

Більше третини податків (36,67%) надходить з м. Києва та Київської області. Інші регіони України вносять менше 10% кожен. Серед відносних лідерів знаходяться Дніпропетровська (8,58%), Одеська (7,81%), Харківська (6,67%), Львівська (5,52%), Полтавська (4,48%) та Донецька (4,1%) області. Варіація податкових надходжень інших регіонів – 3 в.п. Найменша частка (до 1%) – Чернівецька, Херсонська, Кіровоградська, Тернопільська та Луганська області.

Державний бюджет 2018 року надходження у розмірі 917,9 млрд. грн., з яких 759,9 млрд. грн. (82,8%) становлять лише податкові надходження, і тільки 158 млрд. грн. (17,2%) – це надходження з інших джерел, таких як доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності та інші неподаткові надходження. У той ж час видатки державного бюджету складають 991,7 млрд. грн., тобто дефіцит бюджету складає 72,8 млрд. грн. [16].

У результаті дослідження можна зробити висновок, що провідна роль у забезпеченні виконання державної функції щодо регулювання економічних процесів належить податкам, які справляються до державного бюджету. У Державному бюджеті України податкові надходження займають близько 80-

82%, тобто є найбільшою бюджетоутворюючою ланкою. За досліджуваний період загальна сума податкових надходжень зросла вдвічі, але попри абсолютний приріст, їх частка у бюджеті є нестабільною. Це свідчить про те, що хоча й відбувається постійне вдосконалення оподаткування, фіскальний потенціал податків є невикористаним через податкові пільги, ухилення від сплати, недоліки в адмініструванні, податкову заборгованість. Для досягнення максимального ефекту в реалізації заходів податкової політики пріоритетність варто надавати таким, які сприяють економічному зростанню. а відтак - наповненню державної казни податковими надходженнями.

Таким чином, широке використання заходів податкового регулювання може призводити до викривлення дії ринкових механізмів, створення нерівних умов конкуренції та невиправданих переваг для окремих платників. Тому вони повинні бути рівними по відношенню до всіх суб'єктів господарювання. Отже, дослідження сучасного стану податкової системи свідчить, що на сьогодні залишаються відкритими питання переорієнтації чинної податкової системи на стимулювання процесів соціально-економічного розвитку країни, вирішення яких може стати кроком до підвищення конкурентоспроможності держави та сприяти розвитку економіки України.

Попри складні економічні умови, спостерігається збільшення податкових надходжень до державного бюджету майже по всіх податках. Варто зазначити, що причиною такого зростання також є і так званий «інфляційний податок», який в умовах інфляції фактично сплачують економічні суб'єкти. Проте, не зважаючи на збільшення сум податкових надходжень до державного бюджету, податкова система залишається недосконалою. Основними недоліками залишаються: нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження; перетворення податкової системи у чинник пригнічення економічного зростання та інвестиційної активності, стимулювання ухилення від сплати податків і відтік капіталів за кордон; проблема подвійного оподаткування; нестабільність податкового законодавства.

РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Взаємозв'язок податкової політики та макроекономічних пропорцій

Розвиток податкової системи потребує поглибленого дослідження методичних підходів до побудови системи податків та зборів в Україні, а також обґрунтування системи податкових регуляторів та звільнення суб'єктів господарювання від податкового навантаження. Так як ефективна податкова політика створює умови для прискореного розвитку галузей економіки, а також суб'єктів підприємницької діяльності та населення.

Державне регулювання економічних процесів шляхом використання податкових важелів в умовах ринкової економіки повинно спрямовуватися на забезпечення та підтримку збалансованого економічного росту та ефективного використання ресурсів, стимулювання інвестиційної та підприємницької діяльності.

Узагальнюючим показником, що характеризує податкову систему в цілому, є показник обтяжливості. Так, за обтяжливістю для ведення бізнесу українська податкова система вже кілька років поспіль посідає передостаннє місце серед усіх податкових систем світу, поступаючись лише білоруській. Сукупне податкове навантаження в нашій державі майже вдвічі перевищує цей показник для групи країн, до яких належить Україна за рівнем ВВП на особу населення, та дискримінує власних товаровиробників порівняно з іноземними конкурентами.

Втім, обтяжливість податкової системи України визначається не так величиною податкових ставок, як складністю й нестабільністю вітчизняної системи податкового законодавства.

Не викликає сумніву й той факт, що через нагромадження податкових пільг набули розвитку тіньові схеми ухилення від оподаткування. В результаті пільгами користувались підприємства й галузі, що спроможні вийти із кризи й розвиватися й без довгострокового пільгового режиму оподаткування та які не

є основою підвищення конкурентоспроможності національної економіки. А ринково орієнтовані підприємства, що потребують фінансової підтримки для освоєння нових ринків, технологій, продуктів, навпаки, змушені платити більшу частину податків. Крім того, вітчизняна практика засвідчує, що стимулювання шляхом надання податкових пільг призводить до значних зловживань при їх використанні.

Таки чином, необґрунтована з боку держави диференціація платників податків не забезпечує реалізації такого принципу оподаткування, як обов'язковість. “Сплачувати податки й помирати мусить кожний”, — писав американський науковець і політичний діяч Бенджамін Франклін. Недотримання основних принципів оподаткування, безперечно, знижує стимули до підвищення виробничої ефективності в пересічних платників податків, котрі позбавлені податкових пільг, можливості активно запроваджувати нововведення, призводить до нерівномірного розподілу податкового тягаря, а отже, стримує розвиток конкуренції на ринку.

Проблема посилюється також нестабільністю податкового законодавства, зумовленою численними змінами й доповненнями до чинних нормативно-правових актів, зокрема щодо порядку сплати податків, зборів і обов'язкових платежів. Це, у свою чергу, ускладнює здійснення розрахунків зі сплати податкових платежів, веде до порушення податкового законодавства. Закони, які регламентують податкову систему в Україні, постійно змінюються з метою їх узгодження із процесами, що мають місце в житті суспільства, за відсутності єдиної податкової політики. А податкова політика, яка проводиться в державі, не має логічного обґрунтування макро- й мікроекономічних наслідків її запровадження. Слід погодитись із авторитетним фахівцем з питань розвитку підприємництва і проблем оподаткування в Україні З. Варналієм, що за таких умов становище суб'єктів підприємництва є критичним: більшість із них не в змозі відстежити всі зміни, а тому не знають, що саме, коли та в якому порядку вони повинні платити б.

І справді, через складність і заплутаність податкового поля країни виникла ситуація, коли майже всі підприємства стали порушниками законів. Так, за 2012 рік органами державної податкової служби було виявлено порушення податкового законодавства у 95,2 % юридичних осіб від загальної кількості перевірених. Значний негативний вплив створюється також унаслідок безсистемного втручання органів державної влади у процес формування податкової системи.

У свою чергу, шляхом здійснення податкової політики та реалізації норм законодавства про податки і збори держава не просто наповнює бюджет, а й ефективно реалізує свої функції в економічній сфері, спираючись на конституційні засади підприємницької діяльності. Таким чином, попри відмінність моделей реалізації конкурентну й податкову політику об'єднує спільна мета — поліпшення підприємницького та інвестиційного клімату, забезпечення ефективного функціонування механізму національного ринку на основі формування ефективних типів ринкових структур із високим рівнем інтенсивності конкуренції.

Удосконалення системи оподаткування України в сучасних умовах виступає дуже важливою проблемою. Її вирішення суттєво вплине на поповнення державного бюджету, подальший розвиток підприємництва, інвестування галузей національної економіки та соціальний захист населення. Недоліки у податковій системі призводять до негативних наслідків в економіці країни та до її тінізації.

Дефіцит фінансових ресурсів у бюджеті вимагає підвищення фіскальної ефективності податкової системи. З метою збільшення доходів бюджету в Податковому кодексі запроваджені такі заходи: підвищення розміру плати за землю; - підвищення ставки ренти за видобування газу, нафти та газового конденсату; підвищення ставки акцизного податку та розширення групи підакцизних товарів; запровадження податку на нерухомість; розширення бази оподаткування податку на доходи фізичних осіб.

Запровадження даних заходів не має додаткового фіскального навантаження на бізнес і малозабезпечених громадян, тому є цілком обґрунтованими і такими, що не заважають реалізації завдань стимулювання економічної активності та згладжування нерівності доходів верств населення.

Одним з найголовніших заходів, який також запроваджується в податковій реформі, є боротьба з мінімізацією та ухилянням від сплати податків як головному напрямі поповнення бюджету.

Податковою реформою було запроваджено заходи щодо стимулювання економічної активності, в межах яких було отримано наступні досягнення:

Зниження ставок основних податків. В 2014 році ставка ПДВ має знизитися до 17 %, а ставка податку на прибуток – до 16 %. В кінцевому підсумку в Україні будуть найнижчі ставки цих податків в Європі.

Скорочення кількості податків та зборів.

Скорочення кількості контролюючих органів та зменшення тривалості податкових перевірок. Виїзні перевірки стали коротшими.

Запровадження комплексу податкових пільг.

Важливий напрям розвитку системи податків – це усунення існуючих суперечностей між фіскальною та регулятивною функціями податків, що можливо, на нашу думку, на засадах зміцнення податкової дисципліни, підвищення рівня свідомості платників податків.

Для активізації інвестиційної діяльності необхідно запровадити відповідну модель адміністрування податків. Наприклад, в розвинених країнах ставки податку досить високі (25-35 %), проте вони застосовуються лише для тієї частини прибутку, яку акціонери бажають вилучити (тобто отримати в якості дивідендів). Для частини прибутку, яку підприємство планує інвестувати, діють спрощені податкові режими у формі знижених податкових ставок на прибуток, або загалом звільнення від оподаткування тієї частини податку на прибуток, яку підприємство реінвестує у модернізацію.

Таким чином, доцільнішим є не зниження ставки податку, а запровадження податкової «вилки». Для тієї частини прибутку яка

спрямовується на виплату дивідендів, було б доцільним залишити ставку у розмірі 23 %, а для частини прибутку, що реінвестується в модернізацію основних фондів – знизити до 10 %.

В ході запровадження та реалізації Програми економічних реформ на 2010-2014 роки в частині реформування податкової системи України досягнуто певного прогресу. Але необхідно констатувати, що в межах виконання ключових завдань існує певна кількість неоднозначних питань, які можна використати для покращення результатів.

Зокрема, в межах завдання підвищення фіскальної ефективності податкової системи необхідно запровадити додаткові заходи щодо збільшення доходів бюджету, уникнувши при цьому посилення фіскального навантаження на високотехнологічні галузі економіки.

Отже, підсумовуючи результати нашого дослідження можна зробити сукупність висновків щодо запровадження податкових реформ здійснюється удосконалення податкової системи України. Необхідно також відмітити, що з прийняттям Податкового кодексу України було зменшено навантаження на населення з боку податкових органів. Але було впроваджено також й інших засобів, які мають вплив на соціально-економічний розвиток України.

Основним учасником податкової системи є платник податків, тому важливим є підвищення якості його обслуговування. Для того, щоб зменшити масштаби ухилення від податків та уникнення їх сплати, необхідно побудувати податкове законодавство на прозорій основі з метою відвернення податкової дискримінації, підвищення ймовірності виявлення фактів ухилення шляхом аналізу діяльності посередників. При цьому не обов'язково збільшувати кількість перевірок і розміри штрафів, а потрібно вдосконалювати демократичні інститути, активізувати боротьбу з корупцією.

На сучасному етапі податкова політика повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі економічної ситуації, орієнтуватися на довгострокові цілі стимулювання конкурентоспроможності вітчизняних виробників, інноваційного розвитку економіки, що сприятиме збільшенню кількості

вітчизняних підприємств, готових на рівних конкурувати з іноземними компаніями. З цієї точки зору, в Україні доцільно реалізувати ліберально-обмежену модель податкової політики. До речі, такий підхід відповідає сучасним глобальним тенденціям. Ідеться про те, що в умовах глобалізації, зі збільшенням ступеня економічної інтеграції, підприємства одержують більше свободи у виборі переваг і можливостей, які надає зарубіжна економіка. Це підвищує чутливість рішень щодо інвестування, розміщення бізнесу й оподаткування. В умовах глобалізації урядам дедалі важче встановлювати надмірне оподаткування, оскільки платникам стає дедалі легше перемістити свою діяльність у країну зі сприятливішим податковим кліматом. Отож країни дедалі частіше змушені скорочувати податкові ставки з метою запобігання “втечі” власної податкової бази до привабливіших юрисдикцій. Таким чином, в умовах глобалізації загострюється податкова конкуренція. Розробка ефективного податкового законодавства є пріоритетним напрямком розвитку сучасної економіки України.

3.2. Пріоритети податкової політики в умовах економічних перетворень

Основним недоліком попередніх етапів розвитку податкової політики є недостатність розуміння ролі держави в регулюванні економічними процесами. Трансформаційна криза української економіки характеризувалася відсутністю: інституту приватної власності; вільної конкуренції; ефективного антимонопольного регулювання; дієвого механізму банкрутства, а також наявністю практики державного субсидування збиткових підприємств. В умовах цієї кризи було дуже складно віднайти саме ті заходи, застосування яких було б адекватним історичним умовам. Тому застосування стимулюючих заходів податкової політики без існування необхідних інститутів і за наявності неефективних інститутів можна вважати механічним перенесенням зарубіжного досвіду антикризових заходів.

Таким чином, податкова політика не була спрямована на реалізацію структурних завдань і завдань інноваційного розвитку. Вона не стала чинником

економічного зростання, зокрема через активізацію підприємницької ініціативи та стимулювання інноваційного розвитку. Не маючи достатнього практичного досвіду і наукового обґрунтування реалізації податкової політики, Україна йшла шляхом експериментального пошуку доцільних варіантів податкової системи. Податкова система України поєднала в собі принципи двох податкових систем, найбільш характерних для світової практики – європейської (обкладання обороту податком на додану вартість) та американської (прибутковий принцип оподаткування). Жорсткість української податкової системи визначена поєднанням обох зазначених систем із базовою метою – ліквідації дефіцитності бюджету.

Отже, суперечності в податковій сфері викликані наступними причинами:

- 1) надмірною централізацією бюджетних ресурсів;
- 2) штучним завищенням прогнозованих показників податкових надходжень до місцевих бюджетів, що не дає можливості виконувати витратні повноваження органам місцевої влади й порушує збалансованість місцевих бюджетів за доходами і видатками;
- 3) низьким рівнем забезпечення місцевих бюджетів власними доходами;
- 4) щорічним переглядом нормативів відрахувань від загальнодержавних податків на користь держави, що не дає змоги органам місцевої влади прогнозувати на перспективу власні доходи й не сприяє зацікавленості у нарощуванні власного податкового потенціалу;
- 5) неефективним перерозподільчим механізмом надання преференцій регіонам без урахування їхнього економічного розвитку та можливостей зі сплати податків, що не викликає зацікавленості у органів місцевої влади щодо збільшення податкових надходжень від власних джерел;
- 6) відсутністю об'єктивної оцінки податкоспроможності регіонів та рівнів їхнього економічного розвитку, що заважає ефективній реалізації регіональної бюджетно-податкової політики.

Програмою модернізації державної податкової служби України до 2013 року передбачається укрупнення чинних обласних податкових адміністрацій і

створення на їхній основі податкових округів. Враховуючи результати дослідження, насамперед тісний взаємозв'язок між оподаткуванням і економічним розвитком регіонів, дійшли висновку, що за основу виділення податкових округів треба взяти систему економічного районування країни. Під час формування податкових округів необхідно врахувати наступні критерії: їхню територіальну цілісність; чисельність населення; рівень економічного розвитку; обсяг податкового потенціалу; кількість великих платників податків. Крім того, на наш погляд реформування організаційної структури податкових органів доцільніше й ефективніше проводити разом із бюджетною та адміністративною реформами [2, с. 78].

Введення ланки територіального управління на рівні соціально-економічних районів має ще один позитивний момент на шляху забезпечення регіонального розвитку і фінансової стійкості регіонів, а саме створення двох рівнів фінансового вирівнювання згідно із зарубіжним досвідом – центрального і регіонального, – та формування у них відповідних фондів: центрального – на рівні держави, регіонального – на рівні соціально-економічного району. Ці фонди повинні формуватися за рахунок частини загальнодержавних податків і зборів, а також внесків територій з високим рівнем податкоспроможності [3, с. 70].

Таким чином, вищеперераховані заходи, на нашу думку, дадуть змогу державі ефективно реалізувати бюджетно-податкову політику, забезпечити виконання податковою службою фіскальної, регулювальної та контрольної функцій на кількох рівнях: мікро-, мезо- і макрорівні як у змістовному, так і територіальному аспектах.

Таким чином, розв'язати існуючі проблеми податкової політики необхідно, послідовно реалізувавши стратегічні цілі реформування податкової системи України, шляхом: підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу; легалізації тіньового сектору; активізації інвестиційних процесів в економіці; розробки простих і зрозумілих податкових норм для суб'єктів господарювання; скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків та держави на їх адміністрування; адаптації податкового законодавства України

до законодавства ЄС; створення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків; запровадження інформаційно-аналітичної системи державної податкової служби в національному масштабі; автоматизації процесів оподаткування із використанням сучасних технологій.

З метою формування раціональної податкової системи необхідно використовувати регулюючу функцію податкової системи у вигляді надання пільгового оподаткування, зробити пільги більш прозорими та підвищити їх стимулюючі і регулюючі властивості.

Пріоритетними завданнями податкової політики у 2014 році будуть мінімізація ризиків ухилення від сплати податків та максимальне сприяння розвитку внутрішнього виробництва шляхом зниження податкового (соціального) навантаження на фактори виробництва та спрощення адміністрування податків, зокрема: зміна ставок оподаткування, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції щодо деяких податків і зборів; встановлення об'єктивних критеріїв, вимог щодо надання податкових пільг; удосконалення механізмів протидії ухиленню від сплати податків та зменшенню податкових зобов'язань; розширення бази обкладення податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, для зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів; запровадження податку на багатство та розкіш; підвищення ставок плати за користування надрами; запровадження механізмів трансфертного ціноутворення; адаптація податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу; підписання конвенцій про уникнення подвійного оподаткування з іншими державами; якісне обслуговування платників податків із застосуванням новітніх технологій, спрощення документообігу, мінімізація витрат часу представників бізнесу на спілкування з державою.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Податкова політика є досить доцільним регулятором розвитку економіки держави, оскільки саме вона об'єднує державу та всіх громадян в єдину систему. Порівняно з іншими джерелами поповнення державного бюджету саме податки відіграють у цьому ключову, вирішальну роль за рахунок обсягу поступлень.

Проте потрібно відзначити, що податкова політика не в змозі вирішити всі питання з приводу регулювання та стимулювання державного розвитку, тому доцільно дотримуватися обмежень із погляду розгляду податків як регулюючого чинника. Сьогодні податкова політика є досить недосконалою, а тому потребує певних регуляторів стимулювання та вдосконалення.

Використання податкової політики як важеля впливу на розвиток економіки держави є досить доцільним засобом, оскільки саме вона є основним джерелом поповнення державної скарбниці. Провівши аналіз сучасного стану розвитку податкової політики та її впливу на загальний рівень зацікавленості суб'єктів підприємницької діяльності в розвитку певних окремо взятих галузей, можна дійти висновку про те, що для якісного підвищення рівня податкової політики України необхідною умовою є пошук балансу між інтересами держави та платників податків.

У різних країнах світу податкові системи відрізняються за типом побудови, кількістю податків, ставками податкових платежів, методикою їхнього розрахунку, видом стягнення тощо. Але всі вони базуються на загальних принципах. Одним із основних є стабільність законодавчої бази. Вона не може бути незмінною протягом десятиліть, але принципові положення сплати податків не повинні змінюватись тривалий час. Наприклад, процедура введення нових податків та обов'язкових платежів у Великобританії надзвичайно складна і потребує спілкування з громадянами держави. Підвищення ставок податків має бути ретельно обґрунтованим і відбуватися тільки за форс-мажорних обставин, коли необхідно збільшити витрати бюджету.

У більшості країн світу перед платником податків не стоїть питання, платити чи не платити податки. їх необхідно сплачувати згідно з чинним

законодавством. Тому основним у податковому менеджменті є оптимізація податкових платежів певного підприємства відповідно до обставин, що склалися, та умов діяльності.

У деяких країнах світу ставки податкових платежів досить високі (значно вищі за ті, що діють нині в Україні). У цьому разі підприємства, які існують в цих країнах, можуть ставити за мету реєстрацію у вільних економічних (або офшорних) зонах. Наприклад, якщо ставка оподаткування прибутку становить 45%, то в офшорній зоні вона дорівнює лише 1-2%. Держава створює такі умови оподаткування, що підприємства не зацікавлені у вивезенні свого капіталу з країни.

Важливе місце в різних країнах світу посідає принцип рівності всіх платників податків, незважаючи на форми власності, відомчу підпорядкованість, підтримку тих чи інших політичних сил, партій та рухів, регіональну належність тощо. Це ж стосується і надання різних пільг.

Сам по собі податок є одним з найдавніших фінансових інструментів будь-якої економічної системи. Ще за часів існування общинної системи господарювання її члени віддавали частину свого врожаю або виробленого продукту чи здобичі своєму вождю за виконання ним своїх обов'язків, пов'язаних із керівництвом общиною, вирішенням проблеми підтримання добрих стосунків із сусідами та всередині общини, захистом її від зовнішніх ворогів.

З другого боку, податки є частиною існування людини й мають філософський зміст. Ще перші філософи Стародавньої Греції, Риму характеризували податки як суспільно необхідне та корисне явище. Форми податків упродовж існування людства постійно змінювались, але їхня сутність залишалася незмінною. Спочатку податком була частина здобичі члена общини, потім — частини військової здобичі, використання праці та інтелекту рабів, жертвування, відпрацювання якогось часу на користь землевласника, і врешті-решт — грошових платежів, які мають місце і в сучасних умовах. Але незважаючи на різні форми податків, економічний зміст їх залишався

незмінним — суспільне оподаткування частини особистого доходу платника на користь керівництва суспільством (вождя чи апарату управління державою).

З філософського погляду, податок є життєвою необхідністю об'єднання частини майна, доходів, прибутків громадян країни для існування суспільства в цілому, виконання громадських робіт окремими працівниками, здійснення охорони держави, соціальної підтримки незахищених верств населення, протистояння зовнішнім ворогам, стихійним лихам тощо. Крім того, податок є, по суті, необхідним елементом розширеного відтворення та чинником зростання суспільної продуктивності праці, економічного потенціалу держави.

Загальний обсяг податкових надходжень у структурі доходів Державного бюджету має тенденцію до зростання. Загальною тенденцією зміни структури податкових надходжень до Державного бюджету є суттєве і стабільне зниження частки основного прямого податку – податку на прибуток, а також збільшення частки непрямих податків, таких як ПДВ та акцизний податок, що характерно для часів економічного спаду, в умовах яких непрямі податки найчастіше виконують основну бюджетоутворюючу роль.

У 2018 році надходження до держбюджету становило у розмірі 771,3 млрд. грн., з яких 630,1 млрд. грн. (81,7%) – це податкові надходження, а видатки держбюджету – 768 млрд. грн., що як завжди призвело до дефіциту державного бюджету. Фактично податкові надходження до державного бюджету у 2018 році склали 1016789 млн. грн. Практично 82 % доходів бюджету формують податкові надходження.

Розвиток податкової системи потребує поглибленого дослідження методичних підходів до побудови системи податків та зборів в Україні, а також обґрунтування системи податкових регуляторів та звільнення суб'єктів господарювання від податкового навантаження. Так як ефективна податкова політика створює умови для прискореного розвитку галузей економіки, а також суб'єктів підприємницької діяльності та населення.

Державне регулювання економічних процесів шляхом використання податкових важелів в умовах ринкової економіки повинно спрямовуватися на

забезпечення та підтримку збалансованого економічного росту та ефективного використання ресурсів, стимулювання інвестиційної та підприємницької діяльності.

Удосконалення системи оподаткування України в сучасних умовах виступає дуже важливою проблемою. Її вирішення суттєво вплине на поповнення державного бюджету, подальший розвиток підприємництва, інвестування галузей національної економіки та соціальний захист населення. Недоліки у податковій системі призводять до негативних наслідків в економіці країни та до її тінізації.

На сучасному етапі податкова політика повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі економічної ситуації, орієнтуватися на довгострокові цілі стимулювання конкурентоспроможності вітчизняних виробників, інноваційного розвитку економіки, що сприятиме збільшенню кількості вітчизняних підприємств, готових на рівних конкурувати з іноземними компаніями. З цієї точки зору, в Україні доцільно реалізувати ліберально-обмежену модель податкової політики. До речі, такий підхід відповідає сучасним глобальним тенденціям. Ідеться про те, що в умовах глобалізації, зі збільшенням ступеня економічної інтеграції, підприємства одержують більше свободи у виборі переваг і можливостей, які надає зарубіжна економіка. Це підвищує чутливість рішень щодо інвестування, розміщення бізнесу й оподаткування. В умовах глобалізації урядам дедалі важче встановлювати надмірне оподаткування, оскільки платникам стає дедалі легше перемістити свою діяльність у країну зі сприятливішим податковим кліматом. Отож країни дедалі частіше змушені скорочувати податкові ставки з метою запобігання “втечі” власної податкової бази до привабливіших юрисдикцій. Таким чином, в умовах глобалізації загострюється податкова конкуренція. Розробка ефективного податкового законодавства є пріоритетним напрямком розвитку сучасної економіки України.

Отже, суперечності в податковій сфері викликані наступними причинами: надмірною централізацією бюджетних ресурсів; штучним завищенням прогнозованих показників податкових надходжень до місцевих бюджетів, що не дає можливості виконувати витратні повноваження органам місцевої влади й

порушує збалансованість місцевих бюджетів за доходами і видатками; низьким рівнем забезпечення місцевих бюджетів власними доходами; щорічним переглядом нормативів відрахувань від загальнодержавних податків на користь держави, що не дає змоги органам місцевої влади прогнозувати на перспективу власні доходи й не сприяє зацікавленості у нарощуванні власного податкового потенціалу; неефективним перерозподільчим механізмом надання преференцій регіонам без урахування їхнього економічного розвитку та можливостей зі сплати податків, що не викликає зацікавленості у органів місцевої влади щодо збільшення податкових надходжень від власних джерел; відсутністю об'єктивної оцінки податкостроможності регіонів та рівнів їхнього економічного розвитку, що заважає ефективній реалізації регіональної бюджетно-податкової політики.

Пріоритетними завданнями податкової політики будуть мінімізація ризиків ухилення від сплати податків та максимальне сприяння розвитку внутрішнього виробництва шляхом зниження податкового (соціального) навантаження на фактори виробництва та спрощення адміністрування податків, зокрема: зміна ставок оподаткування, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції щодо деяких податків і зборів; встановлення об'єктивних критеріїв, вимог щодо надання податкових пільг; удосконалення механізмів протидії ухиленню від сплати податків та зменшенню податкових зобов'язань; розширення бази обкладення податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, для зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів; запровадження податку на багатство та розкіш; підвищення ставок плати за користування надрами; запровадження механізмів трансфертного ціноутворення; адаптація податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу; підписання конвенцій про уникнення подвійного оподаткування з іншими державами; якісне обслуговування платників податків із застосуванням новітніх технологій, спрощення документообігу, мінімізація витрат часу представників бізнесу на спілкування з державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми удосконалення податкового регулювання / Л. Л. Тарангул, Л. Л. Баланюк та ін. К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. 526 с.
2. Боголіб Т.М., Малишко В.В. Бюджетна система України. К. : Пан Тот, 2013. 570 с.
3. Бюджетна політика та бюджетне планування в умовах прогнозової невизначеності: регіональний рівень : наук.-метод. розробка / авт. кол. : А.Г.Ахламов, О. В. Голинська. К. : НАДУ, 2010. 44 с.
4. Бюджетна система/ [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.] за заг. ред. В.П. Хомутенко. Одеса: Видавництво Бартенєва, 2014. 392 с.
5. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку / за ред. Л.В. Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 396 с.
6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
7. Бюджетний менеджмент / за ред. В.Г. Дем'янишина, Г.Б. Погріщук. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 558 с.
8. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Канєва, М.Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
9. Бюджетно-податкова політика України в умовах децентралізації : монографія / за заг. ред. О. Ю. Бобровської, Т. А. Крушельницької. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. 163 с.
10. Васютинська Л. А. Бюджетна система України: проблемні питання : монографія / ред.: В. Г. Баранова; Одес. нац. екон. ун-т. Одеса : Атлант, 2013. 251 с.
11. Городецька Т. Е., Поровай А.С. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету. Молодий вчений. 2017. №2. С. 243–247.
12. Гриценко А. А. Архітектура економічної безпеки : монографія / А.А.Гриценко. К., 2017. 224 с.
13. Грузіна І. А. Дослідження зарубіжного досвіду побудови бюджетної системи. Бізнес Інформ. 2016. № 11. С. 61-64.

14. Гусаревич Н.В., Адаменко І.П. Особливості формування дохідної частини державного бюджету у країнах ЄС з розвинутою економікою. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 12. С. 11–15.
15. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
16. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи / за ред. А. М. Соколовської. К. : ДННУ “Академія фінансового управління”, 2013. 494 с.
17. Евтушенко Н. Н., Царук А.Ю. Основные направления бюджетной политики Украины на 2017 год. Молодий вчений. 2017. №2. С. 247–253.
18. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання : монографія / І.В. Запатріна ; Ін-т соц.-екон. стратегій. К., 2007. 528 с.
19. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації/ В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.
20. Консолідація державних фінансів України : монографія / за ред. І.О. Луїної. К., 2017. 344 с.
21. Крючкова Н.М. Податкова політика в системі макроекономічного регулювання: Монографія / Н.М. Крючкова. Одеса: Астропринт, 2011. 190 с.
22. Кучер Г.В. Державні фінансові ресурси. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 608 с.
23. Лисяк Л., Сук М. Податкова політика розвинених країн та можливості її адаптації в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 15. С. 217-221.
24. Лободіна З. Бюджетна система України: проблеми функціонування та перспективи вдосконалення. Вісник Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. Вип. 3. С. 29-42.

25. Ломачинська І. А. Бюджетно-податкове регулювання соціальних аспектів економічного розвитку. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 4. С. 188-191.
26. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ: КНТЕУ, 2018. 373 с.
27. Маркуц Ю.І., Гусаревич Н.В. Ефективність формування доходів бюджету в умовах економічних перетворень. Економіка та держава. 2018. № 8. С. 31–34.
28. Нікітішин А. О. Податкове регулювання як складова соціального розвитку суспільства. Бізнес Інформ. 2017. № 9. С. 240-250.
29. Нікітішин А.О. Аналіз формування доходів місцевих бюджетів. Науковий огляд: міжнародний науковий журнал. 2018. [Том 2. № 45](#). С. 27-38.
30. Нікітішин А.О. Податкові надходження до місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2018. Вип. 29/2. С. 110-113.
31. Нікітішин А.О. Формування та розвиток інституційної архітектури податкового регулювання. Бізнес Інформ. 2018. № 2. С.259–265.
32. Оподаткування в Україні: / Н. М. Дєєва, Н. І. Редіна, Т. О. Дулік ; ред. : Н. І. Редіна. К.: ЦУЛ, 2010. 544 с.
33. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL : www.ukrstat.gov.ua
34. Офіційний сайт Державної податкової служби України URL : www.sta.gov.ua
35. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : www.minfin.gov.ua.
36. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
37. Пасічний М.Д. Податкова політика країн ОЕСР. Світ фінансів. 2018. № 1. С. 127–138.

38. Пасічний М.Д. Фінансова політика держави: монографія/ М.Д.Пасічний. Київ: Київ.нац.торг-еконо.ун-т, 2019. 440 с.
39. Пасічник Ю. Напрями розвитку фінансової системи України. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2011. № 5-2. С. 422-431.
40. Податкова гармонізація в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС : монографія / за ред. А. М. Соколовської ; ДННУ “Акад. фін. управління”. К., 2017. 448 с.
41. Податкова політика держави: теорія формування та практика реалізації: монографія / [Тарангул Л. Л. та ін.]. Ірпінь : ВЦ НУ ДПС України, 2013. 405 с.
42. Податкова політика України/ за ред. П.В. Мельника. К.: Знання України, 2011. 505 с.
43. Податкова політика: стратегія соціального розвитку: монографія / [Калінеску Т. В. та ін. ; за наук. ред. Т. В. Калінеску]. Луганськ : Вид-во СНУ ім. Володимира Даля, 2013. 255 с.
44. Податкова система / за заг. ред. В. Л. Андрущенко. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 416 с.
45. Податкова система / за ред. В.Г. Баранової. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.
46. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
47. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції: монографія / А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, Т. В. Кошук. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 234 с.
48. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018–2020 роки» від 31.05.2017 р. № 411. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-p>
49. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України за станом на 25.12.2015 р.: Верховна Рада України від 25.12.2015 № 928-VIII: URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

50. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України за станом на 21.12.2016 № 1801-VIII. : Верховна Рада України від 21.12.2016 № 1801-VIII: URL : [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
51. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України за станом на 07.12.2017 № 2246-VIII.: Верховна Рада України від 07.12.2017 № 2246-VIII: URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
52. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України за станом на 23.11.2018 2629-VIII.: Верховна Рада України від 23.11.2018 № 2629-VIII: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>.
53. Про Основні напрями бюджетної політики на 2016 рік : Постанова Верховної Ради України від 31 березня 2015 року № 314-р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
54. Про Основні напрями бюджетної політики на 2017 рік : Постанова Верховної Ради України від 24 червня 2016 року № 478-р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
55. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 червня 2017 р. № 411-р URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
56. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2019-2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. № 315-р URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/315-2018-%D1%80/>
57. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації. Фінансовий простір. 2015.№ 1 (17). С. 221–227.
58. Рожко О.Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія / Рожко О.Д. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 360 с.
59. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації: кол. моногр. / за ред. д.е.н. І.О. Луїної; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та про-гнозув. НАН України". Київ, 2014. 296 с.

60. Свищук А. С. Податкове регулювання у країнах з розвинутою економікою. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2014. Вип. 3. С. 261-271.
61. Сідельникова Л.П. Ефективність податкових джерел формування бюджетних ресурсів держави. Фінанси України. 2015. № 9. С. 45–60.
62. Сідельникова Л.П. Податкова система / Л.П. Сідельникова, Н.М. Костіна. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2013. 604 с.
63. Сідельникова Л.П. Податкові та позичкові фінанси: фіскальна філософія вибору: монографія / Л.П. Сідельникова. Херсон: Грінь Д.С., 2010. 436 с.
64. Сідельникова Л.П. Теоретико-організаційні доміанти і практика розбудови податково-боргових джерел формування бюджетних ресурсів держави: монографія / Л.П. Сідельникова. Херсон: ПП Грінь Д.С., 2013. 670 с.
65. Сідельникова Л.П. Управління податковим боргом: навчальний посібник / Л.П. Сідельникова, О.В. Волкова. Херсон: ХНТУ, 2016. 254 с.
66. Соколовська А. М. Основи теорії податків / А. М. Соколовська. К. : 2010. 326 с.
67. Стратегія управління державними фінансами на 2017-2021 роки: 8.02.2017 URL : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/kabmin-ukhvalyv-stratehiuu-upravlinnia-derzhavnymu-finansamy-na--roky?category=bjudzhet>
68. Табінський В.А., Колеснік Є.О., Сіліна І.С. Формування доходів місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації. Молодий вчений. 2016. № 12 (39). С. 902–906.
69. Фінанси / за ред. І.О.Лютого. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 728 с.
70. Фінанси / за ред. Л. В. Лисяк; Ун-т мит. справи та фінансів. Дніпро : Акцент, 2017. 298 с.
71. Фінансове забезпечення структурної модернізації реального сектора економіки України : кол. моногр. / за ред. В.В. Зимовця ; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». К., 2017. 396 с.
72. Фінансовий аналіз / За заг. ред. Школьник І.О. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 368 с.

73. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5–18.
74. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Бюджетно-податкова політика економічного розвитку. Науковий вісник Полісся. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 54-61.
75. Чугунов І.Я., Собчук С.І. Формування бюджетної політики економічного розвитку країни. Вісник КНТЕУ. 2018. №3. С. 103-116.
76. Чумак О. В. Податкове регулювання в системі фінансової політики держави: сутність та інструменти / О. В. Чумак, О. В. Стрибуль // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. 2014. Вип. 11(2). С. 401-409.
77. Швабій К. І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики [монографія]. / К. І. Швабій. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2009. 296 с.
78. Швабій К. І. Податок з доходів фізичних осіб : проблеми та перспективи. Вісник податкової служби України. 2010. №6. URL : [http : // www.visnuk.com.ua](http://www.visnuk.com.ua).
79. Шевчук І. Л. Бюджетна система / І. Л. Шевчук, В. О. Черепанова, Т. О. Ставерська. - 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Іванченко І.С., 2015. 282 с.
80. Юрій Е. О., Гриник В.Ю. Особливості формування доходної частини бюджету в сучасних умовах. Молодий вчений. 2016. №12. С. 1010–1013.
81. Юшко С. В. Бюджетна система / С. В. Юшко; Харків. нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця. Харків : Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. 347 с.
82. Юшко С.В. Спрощена система оподаткування для фізичних осіб – підприємців: історія й перспективи застосування. Фінанси України. 2011. № 4. С. 38–46.
83. Budget policy of social development.Chugunov I., KanevaT., Makogon V., Pasichniy M., Nikitishin A., Adamenko I., Krykun T., Kozarezenko L., Sobchuk S. General editorship Chugunov I. Scientific Route.Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Динаміка показників доходів Державного бюджету України за 2014–2018 рр.

Рік	Доходи, млрд грн		Абсолютний приріст доходів до попереднього року, млрд грн	темпи приросту доходів, %	темпи приросту ВВП, %	Індекс інфляції, %
	план	Факт				
2014	377,7	357,1	17,9	105,3	-6,6	124,9
2015	532,0	534,7	177,6	149,7	-9,8	143,3
2016	631,5	616,3	81,6	115,3	2,3	112,4
2017	796,4	793,3	177,0	128,7	2,2	113,7
2018	917,9	-	121,5	115,2	3,0	109,0

Додаток Б

Таблиця Б.1

Структура доходів Державного бюджету України за 2014–2018 рр., %

Доходи	Рік				
	2014	2015	2016	2017	2018
Податкові надходження, у т. ч.:	79,0	77,0	82,3	79,2	82,8
– податок на доходи фізичних осіб	3,6	8,5	9,8	9,5	9,9
– податок на прибуток підприємств	11,3	6,5	8,9	8,4	9,0
– рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	5,3	8,8	7,2	6,1	5,1
– податок на додану вартість	39,2	33,6	37,0	39,6	41,9
– акцизний податок	12,7	11,9	14,7	13,7	13,5
– податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	3,5	7,6	3,3	3,0	3,1
– рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0
– інші податкові надходження	1,7	0,1	1,4	-1,1	0,3
Неподаткові надходження	19,2	22,6	16,9	16,0	15,8
Доходи від операцій з капіталом	0,2	0,0	0,0	0,04	0,04
Цільові фонди	0,1	0,1	0,1	3,8	0,5
Інші надходження	1,5	0,3	0,7	0,96	0,86

Додаток В

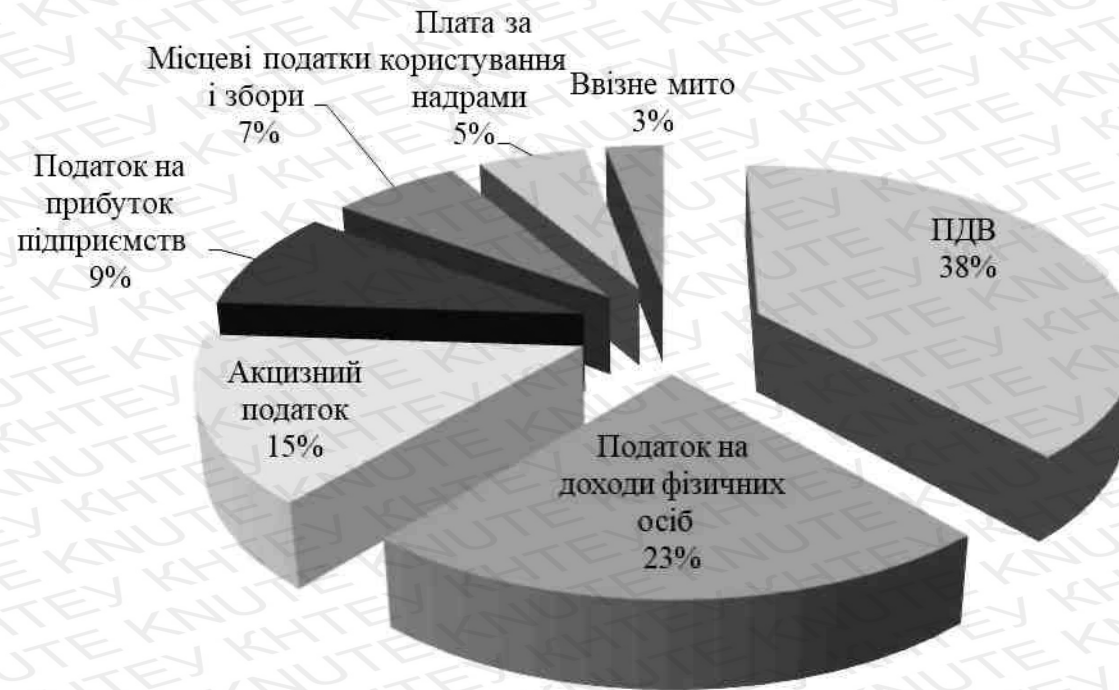

Рис. В.1. Структура податкових надходжень у 2018 році

Додаток Г

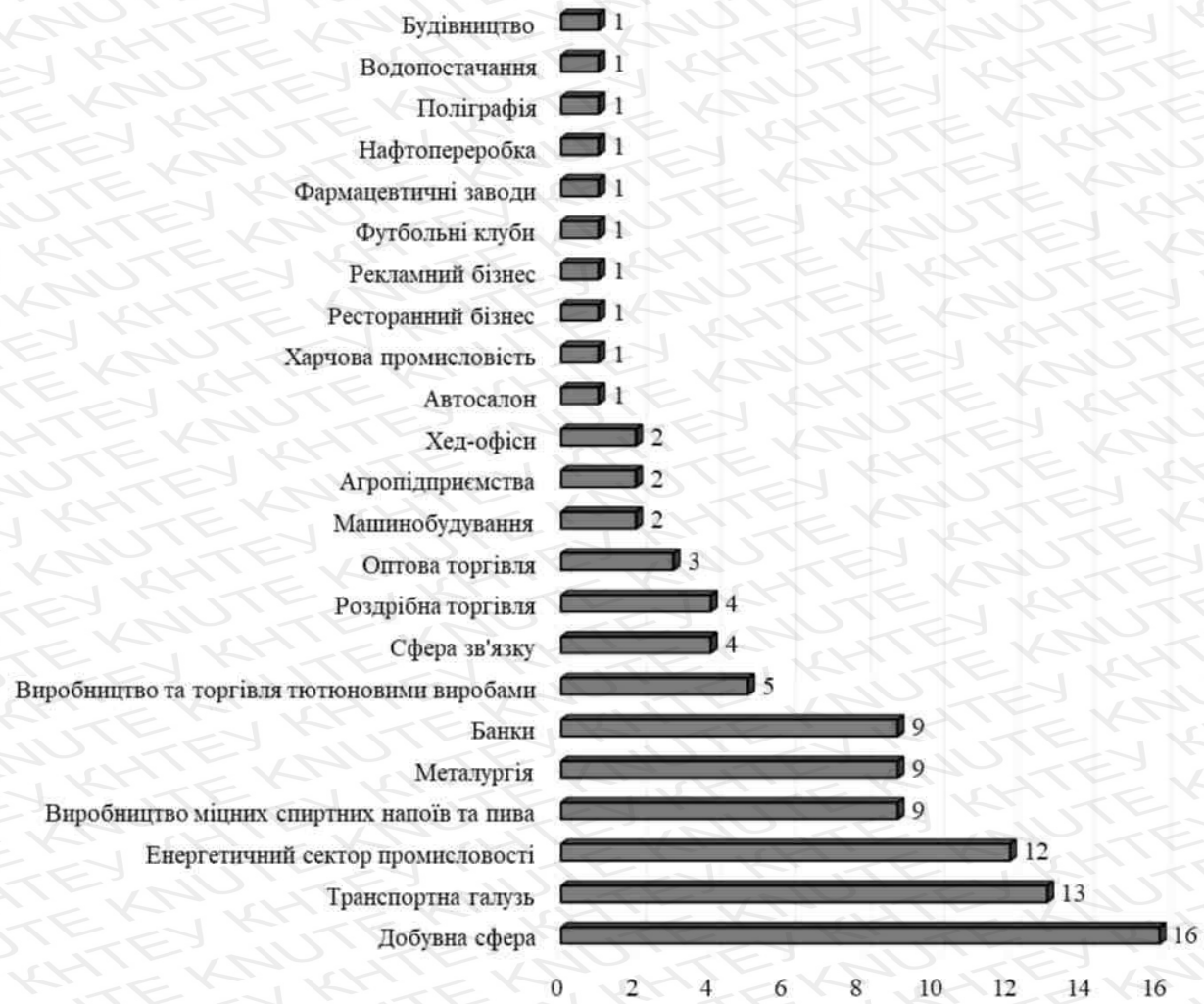

Рис. Г.1. Галузевий розподіл великих платників податків

Додаток Д

Таблиця Д.1

Фіскальна значимість податків на споживання в Україні

Платіж	2001–2005		2006–2010		2011–2015		2016–2018	
	Відсоток у:							
	ВВП	доходах	ВВП	доходах	ВВП	доходах	ВВП	доходах
Податки на споживання, в тому числі:	9,58	34,35	12,97	42,57	14,02	45,36	15,75	47,06
ПДВ	5,67	20,17	8,89	29,14	9,31	30,13	10,33	30,86
- з вироблених в країні товарів (робіт, послуг)	1,95	3,99	1,78	5,80	2,28	7,39	2,21	6,61
- з імпортованих у країну товарів (робіт, послуг)	3,72	16,18	7,11	23,34	7,02	22,74	8,12	24,25
Акцизний податок	1,77	6,65	1,88	6,21	2,86	9,23	4,03	12,05
- з вироблених в країні підакцизних товарів	1,57	5,96	1,58	5,21	1,85	6,14	2,51	7,21
- з імпортованих у країну підакцизних товарів	0,19	0,69	0,30	1,00	0,81	2,69	1,52	4,84
Ввізне мито	1,09	3,96	1,07	3,49	1,09	3,47	0,80	2,38

Додаток Е

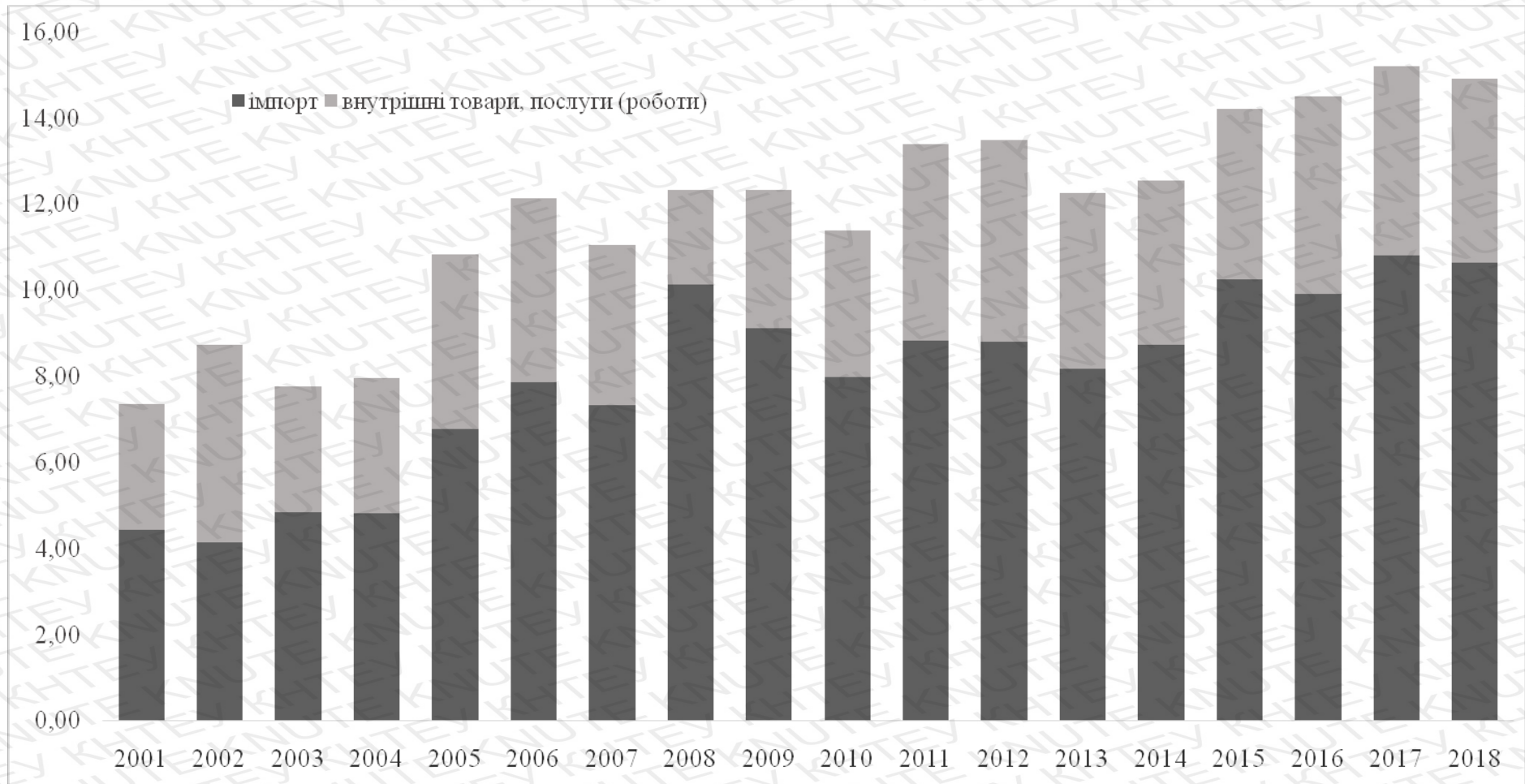

Рис. Е.1. Частка податків на споживання у ВВП, % (в розрізі категорій)

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Динаміка основних податків Зведеного бюджету України у 2004–2018 роках

Показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Податок на додану вартість															
частка у доходах зведеного бюджету, %	18,25	25,19	29,34	27,01	30,92	30,99	27,44	32,64	31,16	28,98	30,49	27,37	30,08	31,03	31,60
частка у валовому внутрішньому продукті, %	4,84	7,66	9,26	8,24	9,71	9,26	7,97	9,99	9,84	8,82	8,87	9,02	9,88	10,93	10,52
Податок на доходи фізичних осіб															
частка у доходах зведеного бюджету, %	14,43	12,89	13,27	15,83	15,41	16,30	16,22	15,10	15,29	16,31	16,49	15,33	17,73	18,26	19,41
частка у валовому внутрішньому продукті, %	3,82	3,92	4,19	4,83	4,84	4,87	4,71	4,62	4,83	4,96	4,80	5,05	5,82	6,43	6,46
Податок на прибуток підприємств															
частка у доходах зведеного бюджету, %	17,70	17,51	15,25	15,64	16,08	12,09	12,85	13,80	12,53	12,42	8,82	5,99	7,69	7,22	8,97
частка у валовому внутрішньому продукті, %	4,69	5,32	4,81	4,77	5,05	3,61	3,73	4,22	3,95	3,78	2,57	2,00	2,53	2,54	2,98
Акцизний податок															
частка у доходах зведеного бюджету, %	7,32	5,89	5,01	4,82	4,30	7,91	9,00	8,53	8,62	8,29	9,89	9,68	13,00	11,95	11,21
частка у валовому внутрішньому продукті, %	1,94	1,79	1,58	1,47	1,35	2,37	2,61	2,61	2,72	2,52	2,88	3,19	4,27	4,21	3,73